1914
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak".
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Թիֆլիսի Հայոց Երաժշտական Ընկերութիւն

Երեքշաբթի, մայիսի 20-ին
Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան դահլիճում (Աբաս-Աբադեան հրապ. № 7.)
Տեղի կունենայ
Հ ե ր թ ա կ ա ն ա ռ ա ջ ի ն

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

[illegible] «Ներդաշնակութիւնը ընդհանուր առմամբ» [illegible] [illegible] յեանի և Ա. Տիգրանեանի:

Մուտքը Ընկ. անդամների համար ազատ է, իսկ կողմնակի անձանց համար տեղերի գներն են 1 ր. 75 կ., 50 կ. և 30 կ.: Ուսանողների և վերջին դասարանի աշակերտների համար (սահմանափակ թւով) 30 կ.: ✦ Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8½-ին: ✦

Ի տեղեկութիւն.—Ընկ. անդամները պէտք է իրանց հետ ունենան 1914 թ. անդամակցական տոմսերը. ցանկացողները մուտքի մօտ կարող են թէ անդամավճարները վերանորոգել և թէ նոր անդամագրվել. անդամավճարն է տարեկան 3 ր.: (ա.օ.) առ. 489 2—2

ԿԻՆՈՊԼԱՍՏԻԿՈՆ

ԿԱՄ

ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ՄԱՐԴԿԱՆՑ ԹԱՏՐՈՆ

(Միխայլովսկի պր. № 163)

Կինոպլաստիկական պատկերները կը ցուցադրվեն բաց բեմի վրա, բէալ դէկօրացիաներով, ԱՌԱՆՑ ԷԿՐԱՆԻ:

ՄԱՅԻՍԻ 20-ի, 21-ի և 22-ի ծրագիրը.—Տրիօ՝ «ՁՔՆԱՂ ՀԵՂԻՆԷՆ» օպէրայից. ՉԻՆԱԿԱՆ ՊԱՐ. Էլզասեան ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՊԱՐ. ԿԱՐՄԻՐ ՍԱՐԱՖԱՆ:

Վերջում ԿԻՆԷՄԱՏՕԳՐԱՖ: ՍԵՒ ԾՈՎԸ (բնական նկար). ՍԻՐԱՅԻՆ ՇԱՒԻՂ (կոմէդիա):

ԵՐԵԽԱՆԵՐ ՅԱՓՇՏԱԿՈՂՆԵՐ

Ժամանակակից դրամա՝ մասնակցութեամբ մանկահաս դերասանուհի ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՊՐԻՎԱՑԻ, որ աշխարհահռչակ անուն է ձեռք բերել «ՊԱՐԻԶԻ ԽՈՐԽՈՐԱՏԸ» 3 գործող. պատկերի մէջ: Մասն I—ԽԻՐՈՄԱՆՏԻԿՕ. Մասն II—ՄՈՒԹ ԱՆՁԵՐ. Մասն III—ՄԱՆԿԱՀԱՍ ՅԱՅՏՆԱԳՈՐԾ:

Բոլոր պատկերները կը ներկայացվեն վիէննական լարանուագ համերգային օրկեստրի նուագակցութեամբ:

առ. 494. 1—1 ✦ Սկիզբը երեկ. ժամը 7-ին: ✦

ՑԻՐԿ

Ֆ. ԻՒՊԱՏՕՎԻ

Միխայլովսկի պր. № 189, Մուշտայիդի մօտ:

Այսօր, երեքշաբթի, մայիսի 20-ին տեղի կունենայ խոշոր ներկայացում: Այսօր 2 նոր դէբիւտ նորեկ երկու արտիստների: Վերջին 3-րդ գաստրոլը մարդ-ակվարիում Ալիի: Ալին բացի մինչև այժմ կատարած իր աէանսներից, այսօր կուլ կը տայ նաև կանացի մի ժամացոյց: Այսօր առաջին դէբիւտը եղբ. Երիկսոնների: Նոյնպէս առաջին դէբիւտը ակրոբատներ Լէօնի և Ալէքսի: Այսօր մասնակցում է նոյնպէս ամբողջ խումբը ցիրկի վերատեսուչ Ֆ. Իւպատովի գլխաւորութեամբ: Ազդ.—Այս մի քանի օրերս տեղի կունենայ Ալիի բենեֆիսը: Տոմսակները այժմեանից վաճառվում են ցիրկի կասսայում:

առ. 493. 1—1

ԴՕԿՏՕՐ

Ա. Դ. ՇԱՀԲԱԶԵԱՆԸ ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ

Ասիստենտ Բերլինի համալսարանի Charité հիւանդանոցի

Շարունակում է ընդունել Գերմանիա գնող հիւանդներին և խորհրդակցութիւններ է կազմում մասնագէտ-պրօֆեսօրների հետ:

Նոր հասցէն՝ Берлинъ, Фридрихштрассе 133 а. Телефонъ Норденъ 34—69. Berlin, Friedrichstr. 133 a.

(օ. մ.) առ. 391. 100—9

ԲԺԻՇԿ

Շուշանիկ Նաքարեան

Կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան մասնագէտ, տեղափոխվելով հանքային ջրերը՝ Պեատիգօրսկում և Եսէնտուկում մայիսի սկզբից ընդունում է հիւանդներ:

Հասցէն՝ Пятигорскъ, за соборомъ, Елизаветинская ул. д. Архипова.

առ. (Ե.Տ.Կ.) 458. 25—5

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԱՂԷՏԻ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆԵՐԸ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

17 և 18 մայիսի

ՌԻՄՈՒՍԿԻ.—«Էմպրէսս-Ֆայրլէնդ» շոգենաւի ընդհարումը «Ստորստադի» հետ տեղի ունեցաւ մայիսի 16-ին, առ. ժամը 2-ին: Քսան րոպէ յետոյ «Էմպրէսսը» խորասուզվեց 19 սաժէն խորութեամբ: Անթել հեռագրով տրված օգնութիւնը խեցին «Էյրէկա» և «Լէդի Իվէլին» շոգենաւերը, որոնք այդ պահին գտնվում էին 10 մղոն հեռաւորութեան վրա: «Լէդի Իվէլինը» փրկեց 339 հոգու, «Էյրէկան»՝ 60: Բոլոր փրկվածներին բերին տեղս, ուր քաղաքային վարչութիւնը օգնութիւն ցոյց տուեց: Առաւօտը թաց էր, ջրի ջերմութիւնը այնքան ցածր չէր, որ խեղդվողների տանջանքները սաստկացնէր: «Էմպրէսսի» նաւապետը նետվեց ջուրը շոգենաւի խորասուզվելու ժամանակ: Նրան ազատեց մի նաւակ: Ծովափում նա չը կարողացաւ պարզել աղէտի իսկական պատճառները: Խիստ յոգնածութեան պատճառով՝ ճանապարհորդների մեծ մասը ողբալի վիճակում է: Աղէտն այն աստիճան արագ եղաւ, որ մարդիկ միայն իրանց կեանքը փրկելու մասին էին մտածում: «Փրկութեան» գօրքի 140 զինւորից կենդանի մնացին ընդամենը 20 հոգի: Աւելի քիչ են ազատվել կանանցից և երեխաներից:

ԿՎԵԲԵԿ.—Երեկոյեան տեղս եկան «Էմպրէսս-Ֆայրլէնդի» խորտակումից ազատված 396 հոգին. փրկվածներից 37-ը մնացել են Ռիմուսկիում: Այդպիսով փրկվածների ընդհանուր թիւը հասնում է առ այժմ 433-ի, իսկ շոգենաւի վրա գտնվում էին 1367 մարդ: Ըստ երևոյթին խեղդվել են 934: Նաւապետը մահամերձ է:

Վերջնական հաշւով ստացվում է, որ խեղդվել են 954, փրկվել են 433 հոգի:

ՄՕՆՐԷԱԼ.—Կանադայի նաւագնացութեան ընկերութիւնը հաղորդում է, որ աղէտի ժամանակ զոհվել են 1032, փրկվել են 355 հոգի:

ՌՈՒՄՈՒՍԿԻ.—Նաւապետ Կէնդլը յայտնեց, որ «Ստօրստէդը» պատասխանեց իր ազդանշաններին, երբ նրանից նկատվեց: Իսկ երբ «Ստօրստէդը» մօտեցաւ, Կէնդլը նշան տուեց, որպէսզի «Ստօրստէդը» ետ գնայ: Միևնոյն ժամանակ Կէնդլը արագօրէն «Էմպրէսս-Ֆէյլէնդը» առաջ տարաւ ընդհարումից խուսափելու համար: Երբ «Ստօրստէդը» իր ծայրով խրվեց «Էմպրէսսի» խողովակների միջև տարածութեան մէջ, Կէնդլը խնդրեց «Ստօրստէդին» շարունակել գնալ առաջ ամբողջ արագութեամբ, բայց «Ստօրստէդը» ետ շրջեց: Ելք չը գտնելով՝ Կէնդլը մօտեցաւ «Ստօրստէդի» ծայրին և յանձնեց այնտեղ ճանապարհորդների մի մասը: Հեռանալով, միւսներին փրկելու նպատակով, Կէնդլը ուրիշ ճանապարհորդներ չը գտաւ, որովհետև նրանք արդէն հեռացել էին շոգենաւից: Կէնդլն ասաց, որ խնդրելով «Ստօրստէդին» կանգ առնել՝ նա պատասխան չը ստացաւ, թէև աղաղակեց հինգ անգամ: Այն ժամանակ նա աղաղակեց «Ստօրստէդին» առաջ գնալ, բայց դարձեալ պատասխան չը ստացաւ: Մինչդեռ «Ստօրստէդի» նաւապետը իբրև նաւաստի պէտք է գիտենար, որ ընդհարումից յետոյ նա պէտք է առաջ գնար: Կէնդլը յայտնեց, որ իր շոգենաւի վրա պայթում չեղաւ: Ընդհարումից 3 րոպէ յետոյ շոգենաւը սկսեց շտապով ջրասուզվել: Երբ նրան ազատեցին նաւակում, նա կարողացաւ ազատել 25 հոգու: Կէնդլը մինչև վերջին րոպէն հրամանատարում էր նաւաստիներին:

ԱԼԲԱՆԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

17 և 18 մայիսի

ՎԻԷՆՆԱ.—«Կոր. Բիւրօյին» հեռագրում են Դուրացցօյից, որ կազմվեց նոր կաբինետ Թուրխան-փաշայի նախագահութեամբ: Արտաքին գործերի մինիստր նշանակվել է Պրէնկը, ներքին գործերի մինիստր՝ Բիբդօա Ակիֆ-փաշան, ֆինանսների՝ Նօգգան, արդարադատութեան՝ Մուֆին, ժող. լուսաւորութեան՝ Տուրտուլիսը:

ԴՈՒՐԱՑՑՕ.—Դրութիւնը Ալբանիայում այսպէս է. շարժմանը մասնակցում են մօտ 40,000 հոգի Հիւսիսային և Կենտրոնական Ալբանիայում: Ապստամբների մերձաւոր ոյժերը գտնվում են ներքին մասը Դուրացցօյից բաժանող կամուրջի ետևում: Կամուրջը պաշտպանում է ժանդարմէրիան, որ այնքան էլ ոյժ չունի ճանապարհը պահելու, եթէ ապստամբները վճռեն քաղաք մտնել: Եթէ այս օրերս անակնկալ դէպքեր առաջ չը գան, այդ դէպքում միջազգային մասնաժողովը կը մեկնէ Տիրանա—ապստամբութեան կենտրոնը—բանակցելու համար: Դուրացցօյում են գտնվում մալիսօրների լեռնական ցեղերի ներկայացուցիչները, որոնք մայրաքաղաքի պաշտպանութեան համար առաջարկում են 10,000 զինված զինւոր: Վիդը խուսափում է պատասխանելուց, չը կամենալով արիւնհեղութիւն: Հեռագիրը չէ գործում:

ԴՈՒՐԱՑՑՕ.—Պ. Հ. Գ. Թղթակիցը այցելեց Շիակ, հազիւ ստանալով անցնելու թոյլտուութիւն: Գիւղի մեծ հրապարակի վրա ծածանվում է թիւրքական դրօշակ: Գիւղը պաշտպանվում է երկու գնդակացիրով ու մի թնդանօթով, որոնք խլված են ժանդարմէրիայից:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

17 և 18 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Ներքին գործերի նախկին մինիստր իշխ. Սվեատօպօլկ-Միրսկիի մարմինը, հոգեհանգստից յետոյ, փոխադրվեց կայարան՝ Խարկովի նահանգն ուղարկելու համար:

Մայրականութիւնն ու նորածին երեխաներին պաշտպանող համառուսական հոգաբարձութիւնը, որ գտնվում է Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորօվնայի Օգոստափառ հովանաւորութեան ներքոյ, իր նախագահ Րաուխֆուսի միջոցով ստացաւ հետևեալ հեռագիրը Թագուհի Կայսրուհուց.

Ողջունում եմ մայրականութիւնը և նորածիններին պաշտպանող համառուսական հոգաբարձութեան գործունէութեան բացումը և, յոյս դնելով Աստուծոյ ողորմութեանը այդ մեծ գործում, ամբողջ սրտից ցանկանում եմ հոգաբարձութեանդ փայլուն աջողութիւններ: Հաստատ հաւատում եմ, որ կրթված քաղաքային ու գէմստվային հասարակական գործիչները և ժողովրդի լայն խաւերը սրտագին արձագանք կը տան Թագաւոր Կայսրի կոչին և որ նրանք, որոնց համար թանգ է Ռուսաստանի ապագան, անկեղծ համակրելով Մեր ձեռնարկած գործին (կռիւ երեխաների մահացութեան դէմ)՝ համերաշխօրէն կը նուիրեն իրանց ջանքերը հոգաբարձութեան գործիչների հետ միասին՝ հայրենիքին առողջ ու ուժեղ ազգաբնակութիւն ապահովելու համար: ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Ֆինանսական մասնաժողովը հաւանութիւն տուեց հողային մասնաժողովի խմբագրութեամբ փոխարքայի օրինագծին՝ Թիֆլիսի և Քութայիսի նահանգների խիղանական յարաբերութիւնները դադարեցնելու մասին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Զինւորական խորհուրդը անհրաժեշտ գտաւ հիմնել Պետերբուրգում զինւորա-անասնաբուժական ճեմարան 200 հոգու համար 5-ամեայ դասընթացքով:

ԲԱԹՈՒՄ.—Գիւղատնտեսական Ընկերութեան մէջ վերջնականապէս լուծվեց Բաթումում թէյի ֆակտօրիա հիմնելու հարցը: Օզուրգէթում սկսել է գործել առաջին արքունի ֆակտօրիան, ուր գիւղացիք վաճառում են չոր տերևի ֆունտը 15 կոպէկ: Զը նայած բնութեան աննպաստ պայմաններին, թէյի առաջին բերքը Բաթումի ծովափին բաւարար է:

ԿԻԵՎ.—Ստօլիպինեան կոմիտէտը որոշեց կազմել արձանի կառուցման փողերից մնացած 100,000 րուբլով առանձին ֆոնդ՝ պարտականութեան զոհերին և նրանց ընտանիքներին նպաստելու համար: Մտադրութիւն կայ տարածել ֆոնդի գործողութիւնը ամբողջ պետութեան վրա:

ՕԴԵՍՍԱ.—Պօրուչիկ Կուզմինսկին, զինւորական աէրօպլանով պօրուչիկ Տուստանովսկիի հետ թռիչք կատարելիս, ընկաւ մեծ բարձրութիւնից և 1 ժամ 25 րոպէից յետոյ մեռաւ: Տուստանովսկին ստացել է լուրջ ջարդուածքներ:

ՆԷՐՉԻՆՍԿ.—Առաջինը Անդրբայկալեան դրվեց Թագաւոր Կայսրի անուան գիւղատնտեսական դպրոցի հիմքը:

ՎԵԱՏԿԱ.—30 աստիճան տաքութիւնից յետոյ ջերմութիւնը ընկաւ մինչև 4-ի: Ձիւն է գալիս:

ՏՕԲՕԼՍԿ.—Իրտիշի անսովոր վարարումից Տօբօլի գաւառում ջրի տակ են մնացել 86 գիւղ. գիւղերից մի քանիսը համարեա չեն երևում ջրի մէջ: Ոչնչացաւ բերքի ¾-ը: Շնորհիւ ձեռք առնված միջոցների՝ անասուններն ազատվեցին:

ՎԱՐՇԱՎԱ.—Ջիարշաններին 10,000 ր. և 5000 ր. մրցանակները շահեցին Լազարեանների «Դօլոմիտ» և «Դէմօսֆէն» նժոյգները:

ՉԵՐԿԱՍԻ.—Գիշերս քաղաքի զանազան մասերում կողոպտման նպատակով սպանվել են երեք քաղաքապահ ոստիկան և երկու բնակիչ. մի հոգի ծանր վիրաւորվել է:

ՎԼԱԴԻՎՕՍՏՕԿ.—Կօմրադա թերակղզում գտնվել են քարէ դարի մարդու խոհանոցի մնացորդներ:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ.—Պաշտօնական «Ինդէպանդաս-Ռումէնը» Թագաւոր Կայսրի առաջիկայում Բուխարեստ այցելելու առիթով գրում է. «Ռումինիան, խորապէս նուիրված խաղաղութեան գործին, կողջունէ յանձին Օգոստափառ Հիւրի Հաագայի կոնֆերենցիայի փայլուն պիոնէրին: Ռուսաց Կայսրը Իրան նուիրել է խաղաղութեան գործին և Նրա անունը կը պսակվի մաքուր փառքի շղթով: Ռումինիան կողջունէ համառուսական յարաբերութիւնները հզօր ռուսական պետութեան և Ռումինիայի միջև»:

Կ. ՊՕԼԻՍ.—Պարլամէնտում պատգամաւորներին բաժանվեց այս տարվայ նախահաշիւը: Ծախքերը կազմում են 34 միլիոն օսմ. ոսկի, դեֆիցիտն է 2 միլիոն:

ԲԵՐԼԻՆ.—Բանկային շրջաններում հաղորդում են, որ Թիւրքիայի բանակցութիւնները գերմանական բանկի հետ՝ Բաղդադեան երկաթուղագծի առիթով՝ համարեա բոլորովին աւարտվել են: Համաձայնութիւն կայանալուց յետոյ գերմանական բանկը բաց է թողնելու 150 միլիոն ֆունտի Բաղդադի երկաթուղու 5%-ային օբլիգացիաներ:

ՎԻԷՆՆԱ.—«Րէյխս-Պօստը» գրում է. «Աւստրօ-Ունգարիայի հարաւում պատրաստվում են խոշոր դէպքեր: Հարաւ-սլաւոնների լայն խաւերը համակվել են սերբ-խօրվատ-սլօվէն ցեղերի միութեան գաղափարով: Այդ ցեղերը իրանց բաղձալութիւնը տեսնում են միապետութեան սահմաններից դուրս»:

ՍՕՖԻԱ.—Գործադուլ արին բէլգիական ընկերութեան էլէքտրաքարշի ծառայողները և բանւորները: Գործաթողները պահանջում են 8-ժամեայ բանւորական օր և դժգոհ են մասնաւոր տուգանքներից: Գործադուլը յայտարարվեց նրանից յետոյ, երբ ընկերութեան տնօրէնը հրաժարվեց բանակցութեան մէջ մտնել սօցիալիստական սինդիկատների հետ:

ԱԹԷՆՔ.—Հերքվում է այն տեղեկութիւնը, թէ Յունաստանը ձեռք է բերում Ամերիկայից 2 ռազմանաւ:

ՊԱՐԻԶ.—Արմատականների բիւրօն Դումէրգին յայտնեց համակրանք ու վստահութիւն:

Վաղաժամ են այն լուրերը, թէ Դումէրգի կաբինէտը հրաժարական է տալու: Մինիստր-Նախագահը շարունակում է պարզել քաղաքական դրութիւնը մինիստրների և պարլամէնտական խմբակների լիդերների հետ զրուցելով:

ՊԱՐԻԶ.—«Հավասի» ասելով, Դումէրգի կաբինետի հրաժարականը հնարաւոր կը լինի այս օրերում:

Եկան Պետերբուրգի և Մոսկվայի պատգամաւորները. վաղը գալու են Անգլիայի, Սպանիայի, Բէլգիայի և Հոլլանդիայի քաղաքների պատգամաւորները: Քաղաքային վարչութիւնը ի պատիւ արտասահմանեան հիւրերի կազմում է տօնակատարութիւն:

ՍԷՆ-ԲՐԻԷ (Կօր-դիւ-Նօրնահանգ.)—Քաղ. վարչութեան տուած խնջոյքին Պուանկարէն ողջունեց բրէտօնցիներին զօրքի ոյժը եռանդով պաշտպանելուն համար: «Նաւաստիների և զինւորների երկիրը,—աւելացրեց Պուանկարէն,—չէ կարող մոռանալ անցեալի դասերը և չը լսել Ֆրանսիայի ձայնին»: Պրեզիդենտի խօսքերը ընդունվեցին ծափահարութեամբ և բացականչութիւններով ի պատիւ Պուանկարէի և Ֆրանսիայի:

ԼԻՕՆ.—Բացվեց ցուցահանդէսի ռուսաց բաժանմունքը:

ՄԱԴՐԻԴ.—Հանրապետական պատգամաւորները բողոքեցին, որ ոստիկանութիւնը բռնութիւն գործ դրեց ամբոխի վրա պալատի մուտքի մօտ: Ներքին գործերի մինիստրը ասաց, որ ոստիկանութիւնը իր պարտականութիւնը կատարեց. ժանդարմները նոյնպիսի իրաւունք ունեն պալատ մտնել, ինչպէս և ուրիշները, որոնք պալատ են գալիս սովորութեան համաձայն: Մամուլի ներկայացուցիչները այդ խօսքերի մէջ տեսան ցուցում պարլամէնտական թղթակիցների վրա, բարձր բողոք յայտնեցին, դուրս եկան դահլիճից և որոշեցին տեղեկութիւններ չը տալ պալատի նիստերի մասին:

ՄԱԴՐԻԴ.—Պալատի նախագահի գոհացուցիչ բացատրութիւններից յետոյ, մամուլի ներկայացուցիչները վերադարձան պալատ:

ՍՊԱՀԱՆ.—Աւազակ Րիզա-Ջուզօվին բռնելու ուղարկված բախտիարները կռւում են շրջակայքը: Տեղի ունեցաւ ընդհարում գիւղացիների հետ: Նէջէֆ-Աբադում կան շատ սպանվածներ և վիրաւորվածներ:

Սամսամ-ուս-Սալթանէն հրաժարական տուեց:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Մեր ընթերցողները գիտեն, որ Թիֆլիսի առաջնորդ Մեսրոպ եպիսկոպոսը նշանակել էր Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձուներ ընտրող ծխական պատուիրակների ընտրութեան առաջին ժողովը մայիսի 11-ին, իսկ երկրորդ՝ վերջնականը՝ մայիսի 18-ին: Գիտեն նոյնպէս, որ ընտրող ծխականների մի խումբ, ղեկավարութեամբ վաճառականների աւագ Ա. Միլեանի, մէշչանների աւագ Բ. Առաքելեանի, արհեստաւորների աւագ՝ Բարսեղեանի և մի խումբ ինտելիգենցիայի, որի մէջ բժիշկներ, իրաւաբաններ և այլք, բողոք ներկայացրին առաջնորդին և, պատճառաբանելով որ ընտրութեան մասին ծանուցումները եղել են ոչ թէ վաղօրօք, այլ միայն մի օր առաջ, մինչ ընդհանուր ընդունված սովորութիւն է և օրէնք ծանուցումը կատարել ամենաքիչը 7 օր առաջ, խնդրեցին փոխել իր կարգադրութիւնը, իսկ հակառակ դէպքում, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի վերջնական տնօրէնութեան ենթարկել խնդիրը: Գիտեն նոյնպէս մեր ընթերցողները, որ առաջնորդը մերժեց թէ առաջին և թէ երկրորդ խնդիրքը, և բողոքողները ստիպվեցին իրանք ուղղակի հեռագրել վեհափառ Կաթողիկոսին: Թէև առաջնորդը գիտէր այդ, սակայն նա շարունակեց ծանուցումներ տալ տալ—այն ևս դարձեալ ոչ 7 օր առաջ—երկրորդ՝ վերջնական ընտրութեան օրվայ մասին, մայիսի 18-ին, մի օր, երբ վաճառականների մեծամասնութիւնը զբաղված էր մի այլ

[illegible]

Այդ բողոքի իրաւացիութիւնը ճանաչել է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որովհետև կիրակի օր, մայիսի 18-ին, երբ նշանակված էին վերջնական ընտրութիւնները, եկեղեցիների սեւագ քահանաները ծանուցումն ստացան առաջնորդից, թէ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրամանով, մայիսի 18-ը պէտք է համարել առաջին ընտրութեան օր, իսկ երկրորդ՝ վերջնականը՝ պէտք է լինի մայիսի 25-ին։

Կը նշանակէ, Վեհ. Կաթողիկոսը գտել է առաջնորդի կարգադրութիւնը անկանոն և ընդունել է այն սկզբունքը, թէ ընտրութեան մասին ծանուցումը պէտք է առնուազն 7 օր առաջ լինի։

Մեր նախորդ յօդուածում մենք մինչև անգամ այն միտքն էինք արծարծել, որ եթէ էջմիածինը նոյն իսկ չը փոխէ առաջնորդի կարգադրութիւնն այս անգամ, յամենայն դէպս ապագայ ընտրութիւնների համար սկզբունքը ընդունված կը լինի։ Այսօր, երբ վաղօրօք ծանուցման սկզբունքը ճանաչվել է հոգևոր բարձր իշխանութիւնից և այդ կարգադրութիւնը գալիս է զսպելու առաջնորդների բիւրոկրատական քմահաճոյքները, նոյն իսկ այն դէպքում, եթէ առաջիկայ ընտրութիւններին աջողութիւնը Թայֆայականների կողմը լինի, գործեալ պէտք է գոհ լինել, որ գէթ օրինապահութեան մի նուաճումն կարելի եղաւ ձեռք բերել։

ՕՏԱՐԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Նոր-Նախիջևան, 15 մայիսի

Այսօր մայիսի 15-ն է...

Կը ցանկայի լինել Թիֆլիսում, ներկայ գտնվել Սայեաթ-Նովայի արձանի բացման և լսել բոլոր ճառախօսներին։

Այն հրաւէրը, որը մենք ստացել էինք, մեզ չը բաւականացրեց։ Հրաւէրի մէջ չափից և սահմաններից դուրս օտարամոլութիւն կար...

«Սայեաթ-Նովան այն եզակի ժողովրդական մեծ երգիչն է, որ հաւասար ոգևորութեամբ ու սիրով երգել է հայերէն, վրացերէն և Թուրքերէն»։

Այդպէս գրում է մեզ Հայ Գրողների Կովկասեան Ընկերութիւնը։ Եւ աւելացնում է.

«Վարչութիւնս, բարձր գնահատելով Սայեաթ-Նովայի մեծ տաղանդն և համակովկասեան նշանակութիւնը...»։

Եթէ այդ հրաւէրի տակը լինէր միայն Աշոտ Աթանասեանի ստորագրութիւնը, մենք ոչինչ չունէինք, քանի որ Աթանասեանները Գամառ-Քաթիպային փելվերել են անուանում, հայ եկեղեցին չեն ճանաչում, հայրենասիրութիւնը ժխտում են, ծաղրում...

Բայց պ. Աթանասեանի կողքին դրված են ուրիշ անուններ, որոնցից մեր պահանջները մեծ են և իրաւացի...

Ինչու մեր Սայեաթ-Նովան եզակի մեծ երգիչ պիտի համարվի նրա համար, որ նա հաւասար ոգևորութեամբ և սիրով երգել է և վրացերէն և Թուրքերէն...

Գամառ-Քաթիպա, Գրողների Ընկերութեան վարչութեան նախագահ Յ. Թումանեան, Ծատուրեան, Յովհաննիսեան, Տէրեան, Իսահակեան և միւսները փոքր պիտի մնան, որովհետև երգել են և երգում են միայն հայերէն...

Անհասկանալի և անհամ օտարամոլութիւն...

Եթէ այդ հրաւէրը ուղարկված լինէր Բագուի միլիոնատէր պ. Մուխթարովին, որը վրացիների բանկի համար տուեց 400 հազար և որը մեզ մի կոպէկ տալու չէ, ես կը հասկանայի։

Երևի պ. Մուխթարովը այդպէս էլ կասէր, թէ Սայեաթ-Նովան ոչ թէ եզակի և մեծ, այլ և միակ բանաստեղծն է հայոց, որովհետև երգել է և Թուրքերէն և երգել է, ըստ Հայ Գրողների Ընկերութեան վկայութեան, հաւասար ոգևորութեամբ և սիրով...

Ցեւոյ դա ինչ սքանչելի տխրոս է՝ համակովկասեան... Երկար, բայց ոչ մեծ...

Այսպէս՝ այժմ վախենում են և ամաչում հայրենիք և հայրենասիրութիւն ճանաչել, իսկ մի Կովկաս ճանաչվում է։

Պղծեցէք, քարկոծեցէք հայրենիք և հայրենասիրութիւն, որչափ կուզէք, դա համապատասխան է ձեր քարոզած սուտ վարդապետութիւններին, բայց դուք կարող էք գովել ձեր Կովկասը և համակովկասութիւնը մի կուռք դարձնել անվախ։

Ահա ինչու ես այնչափ ցանկանում էի այսօր՝ 15-ին լինել Թիֆլիսում և լսել մեր հռետորներին, որոնց համար հայութիւնը և ազգասիրութիւնը փուշեր են դարձած և որ երեխաների նման ուրախանում են եթէ հայ բանաստեղծը երգել է օտար երգեր...

Գր. Չալխուշեան

Ծանօթ. Խմբ.—Պ. Գ. Չալխուշեանի այս յօդուածով հասկանալի է դառնում նրա հեռագրի իմաստը։ Մեր կարծիքով, Սայեաթ-Նովան մի հասարակ աշուղ է, բանաստեղծական տաղանդով, գուցէ նոյն իսկ աւելի պակաս տաղանդով, քան Քուչակը, Ջիվինը։ Հայ Գրողների Ընկերութեանը երևի, ինչ էլ լինի, հարկաւոր էր միայն ընկլամ, ուստի և Սայեաթ-Նովան դարձաւ յանկարծ միջազգային մեծ երգիչ...

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՊԻ ԱՄԵՐԻԿԱ

II

Ինչպէս նախորդ գլխում մի քանի անգամ յիշեցրել եմ, իրանց հայրենիքում շատ թէ քիչ դիրք և ապահովութիւն վայելող անհատների և ընտանիքների համար մասնաւորապէս մի անվերականգնելի քայքայումն է ներկայ գաղթականութիւնը։

Միայն մի օրինակ բաւական է իմ ասածը հաստատելու։

Ղարաղալին այսօր 300-ի չափ մի գաղթականութիւն ունի Ամերիկայում. ամեն մի անհատ միջին հաշւով ծախս է արել 250 ր. Կալիֆօրնիա հասնելու համար, և ուրեմն 70—80 անից բաղկացած մի համայնք—չը հաշւած կէս ճանապարհից և նոյնիսկ Կալիֆօրնիայից վերադարձողները—մինչև այսօր ճանապարհի համար ծախսել են առանց չափազանցութեան 75,000 ր.։ Այսպիսի մի փոքր համայնքի համար մի սարսափելի կորուստ։ Հետևա՞նքը։ Հետևանքն այն է եղել, որ միայն մի քանի տարի առաջ ամբողջ շրջանի ուշադրութիւնը իր վրա գրաւած Ղարաղալին մերկացել է իր փառքից, հին ու անպէտքացած Ջրաղացի նման միայն չխկչխկոցն է մնացել, ծիծեռնակները, աւերակ տները կիսափուլ արտասվում են դէմ երեսից, կարծէք մի մահացու շունչ է անցել նրանց բոլորի վրայից։

Հապա եթէ հաշւելու լինենք այն ահագին կորուստը, որ մնացողներն են կրում. ամեն գործ բարձի-թողի արած, հասարակական ամեն ձեռնարկ անտէր եղած. խմելու ջուրն իսկ պղտորվել է սրտերի նման։

Բայց այդ տնտեսական կորուստը ազգային կորուստի հետ համեմատած չափազանց փոքրանում է։

Ուժեղ ազգերի գաղթականութիւնը ամենևին միևնոյն տնտեսաքաղաքական նշանակութիւնը չունի, ինչ որ մերն է։

Վեր առէք օրինակի համար Անգլիան. նա առաջ և այսօր էլ համարում է գաղթականական հարցը իր ազգային և տնտեսական կեանքի գոյութեան ֆակտոր։ Նա այդ իսկ միջոցով է տարածել իր ազգեցութիւնը, և գաղթականութիւնը եղել է իր քաղաքական և տնտեսական նուաճումների avant-garde-ը. մի առողջ հատիկ, որին հետևել է մի ամբողջ ազգի ուժեղ աջակցութիւնը ոչ միայն կենդանի պահելու այդ փոքր սերմը մայր ազգից հեռու ընկած միջավայրում, այլ և ամեն հարկաւոր սնունդը տալու նրան, մինչև որ նա՝ այդ սերմը կը ծլի, կը ծաւալի և կը կազմի մի կենդանի բան, ամբողջութեան մի առողջ անդամ, առատ ընդարձակ ասպարէզ, արտահանութեան և սպառելու մի խոշոր հրապարակ։

Մեծ ազգերի գաղթականութիւնը աւելի շատ մի transplantation է, հին արմատից մի թարմ ճիւղ տեղափոխել մի այլ պարարտ հողի վրա այն բացարձակ յոյսով, թէ այդ ոստը կաճի, կը զօրանայ և կաւաճացնի վէս անտառը։ Ընդհակառակը մեր պայմաններում գաղթականութիւնը կարելի է նմանեցնել աւելի շատ մի operation-ի, որտեղ կտրատվում է թարմ ոստը դուրս շպրտվելու և գոսանալու հաւանական վերջաւորութեամբ։

Ժամանակի ծիգ ընթացքում մենք էլ ունեցել ենք շատ գաղթականութիւններ, բայց այդ գաղթականութիւններից քիչերն են, որ կարողացել են բաղդի բերմամբ իրանց մի աղոտ ձէն ու նշանակութիւնը պահել. շատ շատերն են ձուլվել շրջապատի հետ և կորել մեզ համար. իսկ այն սակաւ քիչերն էլ այսօր համարեա հակոտնեայ գոյութիւն են պահում կէս-շրջապատեան, կէս-հայկական։ Պատճառը որոշ է. բրիտանական աւիւծը չի վնսում նրանց ետևից... Հետևա՞նքը։ Հետևանքը գուցէ վատ չը լինի շատ մասնաւորների համար ապրուստի տեսակէտից, բայց ընդհանուր ազգային տեսակէտից անպայման կորուստ կը լինի։

Մենք շատ անգամ լսում ենք եւրոպական կենտրոններում ապրող հայ գաղութների մասին, բայց ով որ անձամբ այցելել է այդ «կենտրոնները», անպատճառ և պատահած կը լինի մի շարք «Ցարօյի տղայ Մանուկների», որոնք ամեն ջանք գործ են դնում արտաքինի տակ թագցնելու իրանց «հայ քրիստոնեայ» լինելը։

Սրանից 4 տարի առաջ Խոտորջուր էի կանչվել հիւանդ տեսնելու։ Այդ տարօրինակ երկրամասում բնական ամեն տեսարան անբնական ազդեցութիւն էր անում իմ վրա, և այդ տարօրինակութեան ազդեցութիւնը կատարեալ եղաւ, երբ մի Թիւրքի հարցրի իր անունը և ազգանունը. մեր խօսակիցի անունը Մահմադ Ցարութ-օղլի էր...։ Զը գիտեմ պատճառն ինչ էր, որ մի տեսակ սարսուռ զգացի իմ ձանում. գուցէ ազգային զգացումն ինձ թելադրեց այդ։ Եւ սկսեցի մեր Ցարութի-տղայ Մահմադի հետ բարեկամութիւն հաստատել։

— Մահմադ դարդաշ, այս գիւղի անունը ինչ է,—հարց տուի՝ ձորի լանջին ընկած մի գիւղ ցոյց տալով։

— Սրբահան,—պատասխանեց նա ըստ սովորութեան։

— Ինչ։ Սուրբ Օհա՞ն։ Բնակիչները հայե՞ր են ուրեմն,—դարձեալ հարց տուի։

— Ո՛չ,— պատասխանեց,— բոլորը մուսուլման էր են։

Մի առ ժամանակ լռեցի, չը կամենալով մեր Մահմադ աղջօրը հարց տալ արխնոտ պատասխաններ լսելու վախով, և լուռ բարձրանում էինք Փատիկ ծիւնածածկ սարը, մին էլ յանկարծ Խոտորջուրը հազար ու մի գոյն բլուրներով իմ առաջը պարզվեց. կարծէք տեսարանը Ջատկի հաւկիթի լիքը մի քթոց լինէր՝ ամեն գոյնի ձուերով լի, իսկ մեր կողքին մի կանաչ ձորակի մէջ տարածվել էր մի գիւղ։

— Ապա այս գիւղի անունը ինչ է,—տեսարանից ինձ կորցրած՝ հարցրի մեր Մահմադին։

—Սաղկասար,—եղաւ պատասխանը չոր ու ցամաք։

— Ծաղկաձո՛ր,—բացագանչեցի վիրաւոր զգացումով, երբ նա աւելացրեց, թէ այդ գիւղացիք էլ նախապապական տեղացիներ են և բոլորն էլ մուսուլման։

Բայց ինչու էի վրդովվում, ինչու էի սարսռում. Ցարութը հայ է եղել, սուր ու հուրի սպառնալիքի տակ դաւանքին Մահմադ են կնքել. հին բռնակալութեան մոլեռանդ աւերումների մի տխուր ներկայ...։ Բայց ապա ինչու չէի իրար անցնում, երբ Լոնդոնում ինձ պատահում և բարեւում էր M-r Charles Martin-ը, որ միայն երեք տարի առաջ իր հայրենիքում և իր ընկերների մէջ ծանօթ էր «Մրտօյի տղայ Կարօ» անունով...։ Միթէ սա միևնոյն «Սաղկասարն» ու Սրբահանը» չէ. միթէ Մահմադը մեզ համար կորուստ է, իսկ Charles-ը գտնված։

Բռնակալութեան ժամանակները ազգերի և ընդհանրութիւնների միջև որոշող և առանձնացնող գիծ կար. այժմ քաղաքակրթութիւնը միևնոյն դերն է կատարում, միայն մի տարբերութիւնով, այն է՝ փոխանակ խածելու՝ լիզելով է արիւնաքամ անում։ Ամերիկայի և Եւրոպայի հայը շատ աւելի լաւ կը հասկանայ քուէի տիրապետութեան նախօրեակում, թէ ինչ է նշանակում մեզ նման մի ազգի համար անհատների կորուստը, երբ առանց այն էլ մեր իրաւունքի ձայնը թոյլ է և հազիւ լսելի։

*
* *

Գիւղացին իր ձեռնարկութիւնը արդարացնելու նուազ ուժեղ փաստեր չունի. եթէ մի որոշ տոկոսը անգիտակցաբար է վեր առնում, մի մեծ տոկոսն էլ կայ, որ իր արդարացուցիչ փաստերն ունի, և դուք ստիպված էք լռելու նրանց դէմ։

Կասկած չը կայ, թէ Կարսի և մանաւանդ Շիրակի հայ գիւղացիութեան ներկայ տնտեսական պայմանները չափազանց նպաստաւոր են գաղթականութիւնը քաջալերելու, և ես այնպէս եմ հաւատում, թէ գաղթականութիւնը, եթէ երբէք գտնէր էլ, շատ թոյլ արձագանք կը գտնէր իր հողին ու հին օջախին հաւատար ու մի կապերով կապված հայ մշակի սրտում, եթէ միայն այդ հողը յոյս տար գէթ մի ժամանակ իր գաւակների ամենատարրական ապրուստը ապահովելու։ Ոչ ոք չի կարող ժխտել, թէ անցեալ 25 տարիների ժամանակամիջոցում ամեն մի հայ գիւղի բնակչութիւն թւով կրկնապատկվել և եռապատկվել է, այն ինչ միակ սնունդ մատակարարող հողը պակասել և դեռ շատ դէպքերում էլ պակասել է։ Միայն երկու օրինակ բաւական է գաղափար տալու համար այն անտանելի դրութեան մասին, որի մէջ ապրում է խեղճ հայ գիւղացին. միայն պատահական կերպով եմ հարցրել մի Ապատ Սօկիւդլի (Կարսի շրջան) գիւղացու. 1879-ին սրանք 15 տուն էին, մօտաւորապէս 85 անձից բաղկացած. այսօր այդ գիւղը եղել է 37 տուն՝ 300 անձից բաղկացած. գաղթական 30 տուն մօտաւորապէս 200 անձից բաղկացած. և ուրեմն 15 տանը այսօր փոխարինել է 67 տուն. անձին այսօր ընկնում է կէս դեսեատին վարելահող, որը ամենաաջող տարին կարող է արտադրել 40 կոտ ցորեն և կամ 64 կոտ գարի, իսկ անցեալ տարվայ նման տարիներում հազիւ թէ սերմը հանէ։ Վերցրէք մի երկրորդ օրինակ, այն է Ղարաղալին, երբեւ Կարսի շրջանում բացառիկ աջողութիւն ունեցող մի գիւղ։ 30 տարի առաջ 35 տուն 120 բնակիչով. այժմ 45 տուն 600 բնակիչով, բացի այդ և կան 25 տուն գաղթականներ մօտ 250 անձից բաղկացած համայնքով։ Չը նայելով որ գիւղական օրէնքի համաձայն գիւղից հեռացողը կամ գաղթողը զրկվում է հողային իրաւունքներից, այնու ամենայնիւ այս տարվայ հողաբաժինը ցոյց է տալիս, որ ամեն մի անձի ընկնում է $1^3/_4$ դեսեատին վարելահող։ Մանաւանդ Շիրակի շրջանում գիւղացիութեան մի ահագին տոկոս ստիպված է պանդխտութեան ցուպը վեր առնել և յաւահատական միջոցների դիմել, քանի որ դեռ ներկայ անմխիթար պայմանները շարունակվում են գոյութիւն ունենալ։ Ընդհանրապէս հէնց սա է իսկական վէրքը, և, աւաղ, ինձ այնպէս է թւում, թէ պրոկնօզիսը վատ և համարեա յուսահատական է, քանի որ այդ դարդին դարման չէ գտնվել։ «Կամ բաւականաչափ հող և կամ պանդխտութիւն ինչ գնով էլ որ լինի. այլ ճանապարհ չը կայ»,—ասում է հայ գիւղացին...։

Գաղթելու երկրորդական պատճառներ կան, որոնք յիշատակութեան իսկ արժանի չեն, բացի զինուորական հարկը։

Ապրելու համար բաւականաչափ հող. հակառակ դէպքում ցոյց տրված բոլոր միջոցները կը լինեն լոկ պալիատիվ, և արմատական ու տեւական ոչ մի նշանակութիւն չեն ունենայ։

Բժ. Ա. Ապաճեան

Կարս

ԲԱՅՑ ՆԱ ՏԵՂԻՑԸ ՉԷ ՇԱՐԺՎՈՒՄ

II

Որևէ մէկին վիրաւորած լինելու նպատակով չէ, որ այս խօսքերը ասում եմ, և ես ամենայն ուրախութեամբ խօսքերս յետ կը վերցնեմ, եթէ՝ Աստուած տայ՝ սխալ լինեն ասածներս։

Եղած դառը փորձերը և փաստերը, սակայն, իրաւունք են տալիս ասելու, որ գիւղացիների մասին ցաւակցական յօդուածներ գրելն էլ մի տեսակ մօդա է դարձել մեզանում, թղթի վրայ գրելով ցաւել, իսկ գործով մատը մատին չը խփել։ Իսկ որ այս այսպէս է, սրա պերճ ապացոյցը մեր բոլորիս աչքի առաջ ծառացած կանգնած է... «գնացէք գաւառը» «ձայն բարբառոյ»-ի ենթարկված...

Ինտելիգենտներ դէպի գաւառը ունեցած անտարբեր վերաբերմունքը արդարացնելու համար առաջ է բերվում այն . պատճառաբանութիւնը, թէ նրանք հնար չունեն գաւառական ամայութեան մէջ մնալու և այլն։ Սակայն եթէ այդ պատճառաբանութեան հետ համաձայնվելու էլ լինենք, դարձեալ կը տեսնենք, որ ոչնչով չի փոխվում դրութիւնը, և քաղաքի բարձր ինտելիգենցիայի դէպի գիւղացիութիւնը ունեցած անտարբեր վերաբերմունքը մնում է նոյնը նաև այն դէպքում, երբ նա գիւղացով հետաքրքրվելու և նրան օգնելու հնարաւորութիւն ստանում է հէնց քաղաքում, բայց այս դէպքում ես նա իրան հեռու է պահում, երբ խօսքը թղթից անցնում է գործի։

Գիւղացու հողը անմշակ է, գիւղը խմելու ջուր չունի, ճանապարհներ չունի, դըպրոցական շինութիւն չունի, գիւղի «զօրբա» կուլակը խլում է նրա ձեռքից իր հասարակութեանը պատկանող հարստութիւնը, տեղի են ունենում հարկաբաժանութեան անարդար դէպքեր (բժիշկների մասին չեմ խօսում), հասարակութեան փողերը զանազան անամօթ «սբօրշիկներ» անուշ են անում և անպատիժ մնում, հարկաւոր է հիմնել կօօպերացիա և այլ հազարաւոր բաներ, որոնք կարօտ են ինտելիգենտ ույժերի բարոյական աջակցութեան։

Այժմ ինձ հարց կը տան, թէ ինչու համար վայր ի վերոյ կերպով շարեցի այս բոլորը։

Բացատրեմ։ Գիւղացին այդ բաների համար ձեզանից փող չի ուզում։ Ենթադրենք, թէ նա հարուստ է, բայց նրան այդ բոլոր հարցերի համար հարկաւոր են գիտական խորհուրդներ և ցուցումներ։

Արդ, հարցնում եմ, կարող էր՝ արդեօք քաղաքի բարձր ինտելիգենցիան, եթէ ուզենար ի հարկէ, այդ խորհուրդները հէնց քաղաքից տալ իրան դիմող գիւղացուց, թէ ոչ։

Բ. Մկրտումեան

ՁԻՒԱՆՇԻՐԻ ԼՐԱԲԵՐ

Դպրոցական խնդիր

II

Մեր ծխական դպրոցների կեանքը կաշկանդող երկրորդ և էական պատճառն է, ինչպէս ասացինք յօդուածիս սկզբում, մեր ուսուցիչների իրաւական դրութեան կամ փոխ-յարաբերութեան խիստ աննորմալ լինելը։

Մինչև օրս չը լուծվեց այդ գորդեան հանգոյցը, թէ որտեղից է սկսվում և որտեղ վերջանում հոգաբարձութեան իրաւունքը, մինչև որ աստիճան կամ որ դէպքերում ուսուցիչը պարտաւոր է ենթարկվել նրա կարգադրութիւններին։

Երբ հոգաբարձական կազմը բաղկացած է բարեկիրթ և բարեխիղճ անհատներից, ուսուցիչների բարոյական և նիւթական դրութիւնը փոքր ի շատէ գոհացուցիչ է լինում. բայց վայն եկել է տարել այն ուսուցչին, որ դժբաղդութիւն ունի գործելու մի հոգաբարձութեան հետ, որի անդամները գռեհիկ են և անկիրթ, յաճախ նոյնիսկ միմի բարոյական հրէշներ, որոնց անհանդուրժելի քմահաճոյքը ուսուցչի վերաբերմամբ անցնում է ամեն մի չափ ու սահման։ Եւ եթէ ուսուցիչը զուրկ է բարոյական ինքնուրոյնութիւնից և սկզբունքից, սկսում է ամենայն խոնարհութեամբ քծնել, շողոքորթել այդ «իշխանաւորների» առաջ, իսկ եթէ ոչ, մնաս բարև՛ դպրոց, և աշակերտութիւն, և տարիների ռաժամենելի աշխատանք, և վաստակած ուսուցչական աւելն կ հեռանդ...

Իրաւացի է իրերի այս տխուր դրութեան մէջ պահանջել, որ նահատակվող ուսուցիչները շարունակեն իրանց սրբազան միսիան լոկ յանուն «իդէալի», առանց որ նրանք վայելեն համապատասխան բարոյական և նիւթական սփոփանք, աջակցութիւն։

Եւ զարմանալու կամ սրտնեղելու ոչինչ չը կայ, երբ արժանաւոր ուսուցիչներից շատերը, իրանց ոտքերի փոշին թօթափելով, թողնում են ծխական դպրոցի շէմքը գնում պաշտօնավարելու կամ պետական դպրոցներում, որոնք ամեն կողմով էլ գրաւիչ են նրանց համար և կամ մի այլ ասպարէզում։

Մեր խորին համոզմունքով, հիմնված տարիների փորձառութեան վրա, անհրաժեշտ է ծխ. հոգաբարձութեան միջոցով հաւաքվող դպրոցական տուրքերը և եկամուտները կենտրոնացնել իւրաքանչիւր թեմի կոնսիստորիայում, որը և իր կողմից ամսէ-ամսի կանոնաւորապէս կուղարկի իր թեմի ուսուցիչների ռոճիկները, հոգաբարձութիւնների ներկայացրած նախահաշւի և ցուցակի համաձայն։ Այլ խօսքով, ուսուցիչներն իրանց ռոճիկի կողմից կախումն ունենան թեմական կոնսիստորիայից, իսկ հոգաբարձութիւնների դերը լինի՝ ստացվող դպրոցական տուրքերից ռոճիկների մասը փոխադրել կոնսիստորիաներին կից կազմվելիք «թեմական ուսուցչական ռոճիկների դրամարկղը», կազմել սովորական տեղեկագրեր և այլն։

Եթէ հնարաւոր լինի այս ըղձալի և օգտակար ծրագիրը իրագործել, օրէնք դարձնել, դրանով մենք թէ իրաւազուրկ ուսուցչութիւնը ազատած կը լինենք հոգաբարձական ճիրաններից և քմահաճոյքներից և թէ, հետևապէս, մի որոշ աստիճան վերակենդանութիւն ներշնչած կը լինենք մեր ծխական դպրոցների քայքայվող կեանքին...

Մենտոր-Միրաժ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

ԵՐԳԻՉ ԱՄԻՐՋԱՆԻ ԴԱՏԸ

Մի քանի ամիս առաջ կայսերական օպերաների երգիչ Բ. Ամիրջանը երաժշտական քննադատ Բերնշտէյնի կողմից դատի էր ենթարկվել։ Այս քանի օրս քննվեց այդ դատը Պետերբուրգի հաշտարար դատարանում։

Առաջին նստաւոցիայում Բերնշտէյն կրեց բարոյական պատիժ, իրաւաբանական կողմով դատը շահելով, բայց այժմ՝ երկրորդ և վերջին նստաշրջաններում Բերնշտէյնը կատարեալ ֆիասկօ կրեց։

Մի շարք վկաների ցուցմունքները, որոնք միանգամայն բացասական էին, հաստատեցին Բերնշտէյնի կոպիտ և առ հասարակ նրա քննախնդիր բնաւորութիւնը։

Անձնական հակակրութեամբ ու համակրութեամբ նա մօտենում էր երգիչներին և որին չէր հաւանում փոքր-ինչ, նրա վերաբերմամբ գործ էր ածում շատ խիստ դարձուածներ, որոնք շօշափում էին անգամ երգիչների ֆիզիքական արատները։

Մի խօսքով, վկաների ցուցմունքներից յետոյ ահարկու մեղադրող Բերնշտէյնը դարձաւ մեղադրեալ, և երբ դատախազը այդ վկայութիւնների հիման վրա հրաժարվեց մեղադրել Ամիրջանին, Բերնշտէյնը արագ դուրս եկաւ դատարանից և հեռացաւ։ Դատարանը արդարացրեց Ամիրջանին։ Ներկայ եղողները արդարացած երգչին օվացիաներ սարքեցին։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

Մայիսի 16-ի նիստի շարունակութիւնը

Պետերբուրգ, 17 մայիսի

Բաղայեվ, քննելով մինիստրի գործունէութիւնը, յայտնում է, որ եթէ լուսաւորութեան մինիստրութեան բիւջէն վերջին 10 տարվայ ընթացքում աւելացել է չորս անգամ, այդ ոչ թէ մինիստրութեան արածն է, այլ հետևանք է հասարակական պայքարի։ Ներկայ մինիստրը կռւում է ազատ դպրոցի հետ։ Արտադպրոցական հսկողութեան կազմակերպութիւն, վիտմերօցեմների դատավարութիւն և դատապարտվածների երեխաների աքսորում և, վերջապէս, հսկողութիւն ուսուցիչների վրա — ահա լուսաւորութեան մինիստրի գործունէութեան հետևանքները։

Կլիւժեվ, ակնարկ ձգելով մինիստրութեան գործունէութեան վրա, ասում է, որ Դումայի ցանկութիւնները բարձր դըպրոցի խնդրում — ցանկութիւններ, որոնք 1908 թ. սկսած արտայայտվել են բազմիցս անգամ և որոնք շեշտում էին նոր բարձր կրթարաններ բանալու, եղածները ընդարձակելու և համալսարան մտնելու համար դիւրութիւններ ընձեռելու անհրաժեշտութիւնը —մինչև այժմ չեն իրականացել։ Պրոֆեսորական ամբիոնները դատարկվում են, նկատելի է՝ պրոֆեսորական կոչում ըստանալու ցանկութիւն ունեցող երիտասարդ մարդկանց պակասութիւնը։ Դրա պատճառը բացատրվում է նրանով, որ մեծ թւով պրօֆեսորներ են հեռացվում, որը գործադրում է ներկայ մինիստրը։ Դժուար է նոյնպէս համալսարան մտնել այն երիտասարդ մարդկանց, որոնք աւարտել են ռէալական և առևտրական դպրոցներ, սեմինարիա և այլն։

Ժամանակն ուշ լինելու պատճառով հռետորը չէ կարողանում իր ճառը վերջացնել, որը շարունակում է մայիսի 17-ի նիստում, որին նախագահում է Ռօձեանկօն։

Կլիւժեվ շարունակելով իր ճառը և մանրամասն խօսելով միջին և ստորին դպրոցների դրութեան մասին՝ յայտնում է, որ հոկտեմբերի 17-ի միւթեան խմբակը բացասաբար է վերաբերվում լուսաւորութեան մինիստրութեան գործունէութեանը։ Մինիստրը, արհամարհելով երկրի կենսական պահանջները և Դումայի ցանկութիւնները, ոչ միայն փորձ չէ անում շուտով հասունացած բարենորոգումներ մտցնել, այլև խոչընդոտներ է յարուցում նրանց իրականացման դէմ։ Մինիստրութեան քաղաքականութիւնը, ուղղված դպրոցում մայրենի լեզուով օգտվելու իրաւունքը սահմանափա-

կելուն, անհաճոյ զգացումներ է առաջացնում այլացեղ բնակչութեան մէջ դէպի կառավարութիւնը և դրանով վնասում ռուսական պետականութեան։ Հոկտեմբերի 17-ի խմբակը առաջարկում է համապատասխան բանաձև, որով Դուման կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրում է այն բանի վրա, որ լուսաւորութեան մինիստրի գործունէութիւնը չէ համապատասխանում Գահից յայտնուած երկրի հոգեկան ոյժերի զարգացման հիմունքներին և կանգնեցնում է ռուսական կուլտուրայի առաջխաղացութիւնը (ծափեր ձախից)։

Զեկուցանող Կովալեվսկի շեշտում է այն բանի վրա, որ երէկ մինիստրի օգնականը հերքելով այն շրջաբերականի հրատարակութիւնը, որով ուսուցիչներին արգելվում է մասնակցել զանազան անտեսական կազմակերպութիւնների մէջ, չը հերքեց սակայն տեղական կազմակերպութիւններին ուսուցիչների մասնակցելութիւնը արգելելու փաստը։ Զեկուցանողի կարծիքով, այդօրինակ արգելման նախադէպը է ծառայում 1911 թւի յունիսի շրջաբերականը, որի համաձայն ուսումնական վարչութիւնը պարտաւոր է պահանջել ուսուցիչներից, որ նրանք թողնեն աշխատանքները մանր վարկի հիմնարկութիւններում, եթէ այդպիսի աշխատանքը խանգարում է ուսուցչի գործունէութեան։ Հնարաւոր է, որ տեղերում շրջաբերականը բացատրվել է լայն իմաստով, այդպիսով ցանկալի էր, որ մինիստրութիւնը, եթէ նա իսկապէս չէ համակրում ուսուցիչների աշխատանքը կօօպերատիվ ընկերութիւնների մէջ արգելելուն, թող հնարաւորութիւն տայ նրանց աշխատելու, պայմանով որ այդ զբաղմունքը չը խանգարի ուսուցչական պարտականութիւններին։

Լուսաւորութեան մինիստրի օգնականը մի քանի բացատրութիւններ է տալիս ճառախօսի յարուցած խնդիրների առիթով, որից յետոյ նոյն հարցի շուրջը խօսում են Պավլինով, Կրիլով քահանան, Պետլեաեվ, Գոդնեվ։

Նախահաշւի քննութիւնը ընդհատվում է։ Դուման անցնում է հարցապնդումների քննութեան։ Քննելով մի քանի հարցապընդումներ, Դուման նորից, երեկոյեան նիստում, շարունակում է լուսաւորութեան մինիստրութեան նախահաշւի քննութիւնը։

Երեկոյեան նիստի սկզբում նախագահում են Վարուն-Սեկրետ, յետոյ Ռօձեանկօ։

Ստանիսլաւսկի քահանան ցանկութիւն է յայտնում, որ մինիստրութիւնը առանց յետաձգելու զբաղվի ստորին արհեստաւորաց դպրոցների ցանցը աւելացնելու հարցի մշակումով և դրանով բաւարարութիւն տայ գիւղական մասսաների կենսական պահանջներին։

Չխէիձէ մատնանշում է, որ դումայական ամբիօնից քիչ ապացոյցներ չեն ստացված այն անհերքելի ճշմարտութեան, որ դպրոցը պէտք է դուրս լինի ամէն քաղաքական ազդեցութիւնից, բայց իսկապէս յամառ պայքար է մղվում դպրոցում որոշ քաղաքականութիւն մտցնելու համար։ Ինչպէս կարելի է հաշտվել այն դպրոցի հետ, որը երեխաների մէջ պատուաստում է կեղծիք, կարիէրիզմ, արհամարհանք և թշնամանք։ Արժէք արդեօք դրա համար Դումայում նստել և լուսաւորութեան մինիստրութեան փող մատուցել։ Դումայի դժբաղդութիւնը նրանումն է, որ նա եօթը տարւայ ընթացքում գործակցում է մինիստրութեան, որ ժողովրդի կրթութեան գործի մէջ բացի քայքայումից ոչինչ չէ մտցրել, գործակցում է կուլտուրայի դահիճներին (աղմուկ աջից, ձայներ՝ «15 նիստից»։ Աղմկալից ծափեր ձախից)։

Նախագահ Ռօձեանկօն Չխէիձէին զրկում է խօսքից և նրա, կառավարութեան հասցէին ուղղած արտայայտութեան համար առաջարկում է համապատասխան միջոցներ ձեռք առնել (ձայներ ձախից՝ «Կարդացէք ստենօգրամման, նա ասաց՝ «կուլտուրայի դահիճներ», այստեղ անթոյլատրելի ոչինչ չը կայ»։ Ձայներ աջից՝ «վռնտել նրան»)։

Նախագահը յայտնում է, որ աղմուկի պատճառով չը լսեց Չխէիձէի խօսքերը, և պահանջում է ստենօգրամման, իսկ մինչ այդ թոյլ է տալիս Չխէիձէին շարունակել իր ճառը, նախազգուշացնելով որ եթէ հռետորը թոյլ տայ իրան խիստ արտայայտութիւններ, կը զրկվի խօսքից։

Չխէիձէն ցոյց է տալիս, որ Դուման ժողովրդական միջոցներով սնունդ է մինիստրութեան, այժմ Դումայի և մինիստրութեան միջև շփման կէտերը ջնջվել են. «Աւելին,—ասում է հռետորը,—ջնջվել են շփման կէտերը ձեր և ձեր երեխաների միջև, որոնց դուք չէք կարող պահպանել այն ապականեալ ազդեցութիւնից, որ դպրոց է մտցված» (ծափեր ձախից)։

Նախագահը յայտնում է, որ ծանօթանալով ստենօգրամմի հետ, հարկ չէ համարում Չխէիձէի վերաբերմամբ միջոց ձեռք առնել, որը կամենում էր առաջարկել և բաւականանում է խիստ արտայայտութեան համար նկատողութիւն անելով։

Լեվաշեվ ուշադրութիւն է դարձնում այն բանի վրա, որ բարձր դպրոցը խիստ կարիքի մէջ է։ Մինիստրութիւնը Դումայի ցանկութեան ազդեցութեան տակ օրինագծեր մտցրեց համալսարանների կրտսեր դասարանների պերսօնալի նիւթական դրութիւնը բարւոքելու և համալսարանների անտեսական և ուսումնական մասերին յատկացվող գումարները աւելացնելու մասին։ Դժբաղդաբար այդ օրինագծերը դեռ ևս քննված չեն Դումայի կողմից։ Կանգ առնելով միջին և բարձր դպրոցների վրա, առանձնապէս կանանց և մասնաւոր բարձր դպրոցների վրա, հռետորը նկատում է, որ Խարկովի կանանց բժշկական ինստիտուտի առաջին աւարտողների թիւը եղել է 214, դրանցից 190 հրէուհիներ են եղել, հետևաբար ռուսներին աւելի խիստ են վերաբերվում։ Մինիստրութիւնը պէտք է արգելք հանդիսանայ նման չար գործադրութեան։ Գալով միջին և ստորին դպրոցներին և դիմելով Արևմուտքի օրինակին, հռետորը ցոյց է տալիս, որ անհրաժեշտ է բարենորոգումներ մտցնել այդ դպրոցներում, տալով նրանց առաւել ազգային և ուտիլիտար բնոյթ (ծափեր աջից)։

Նանուշկեվիչ, մատնանշելով որ լուսաւորութեան մինիստրը և Պուրիշկեվիչը վարում են միատեսակ քաղաքականութիւն ռուս ժողովրդի նկատմամբ, հռետորը յայտնում է, որ Պուրիշկեվիչը ստեղծել է նոր լուսաւորութեան մինիստրութիւն, որը կոչվում է Ֆիլարէթեան ընկերութիւն, որը այսուհետև պէտք է անի այն, ինչ որ չէ արել մինիստրը։ Հռետորը վերջացնում է իր ճառը կոչ անելով հակառակ ձայն տալ լուսաւորութեան մինիստրութեան նախահաշւին։ (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետը հրատարակել է հետևեալ հրամանը. «Մտնում են ամառային շոգ օրերը։ Բագւի քաղաքապետութեանը և Բագւի նահանգին ժանտախտ է սպառնում ըստ յայտարարութեան։ Առաջարկում եմ ոստիկանական պաշտօնեաներին անյապաղ ուժեղացնել քաղաքի սանիտարական հսկողութիւնը, մանաւանդ քաղաքի ծայրերում, խիտ բնակված տեղերը։ Սանիտարական պահանջները չը կատարողները ենթարկվում են դատի»։

◆ Մոսկվայից հեռագրով հաղորդում են մի ցաւալի լուր։ Բագւի հայ ինտելիգենցիային պատկանող ինժեներ-տեխնոլոգ շուշեցի Հմայեակ Նազարեան (Տիգրան Նազարեանի հօրեղբօր որդին), այս օրերս գնացած լինելով Մոսկվա, ամսիս 18-ին, այդտեղ երկաթուղու գնացքը գնալիս ընկել է վագոնից և ջախջախվելով մահացել։ Ծանր հարուած է այս կորուստը թէ Նազարեան ընտանիքի և թէ հայ ինտելիգենցիայի համար, որ կորցրեց մի երիտասարդ թարմ ոյժ։ Հանգուցեալը թողել է փոքրահասակ զաւակներ։

◆ Թուրքուհիների Բարեգ. Ընկ. անդամների ժողովը իր մայիսի 16-ի նիստում որոշել է Թուրք օրիորդների պրօգիմնազիայի շէնքի շինութեան համար յատկացնել 4000 րուբլի։ Ընտրված է մի առանձին շինարարական յանձնաժողով, որի մէջ մտնում են պրինցուհի Ղաջար, Գայիբովա, Ջեվանշիր, Զէյալովա, Թայիրովա և ինժ. Թուսամբէկով, որը Կովկասի Մուսուլմանական Ընկ. ներկայացուցիչների հետ միասին պէտք է հսկէ շինութեան կառուցմանը։ Բացի վերոյիշեալ գումարից Կովկասի Թուրքաց Բարեգ. Ընկ.-ը դպրոցի շինութեան համար ստացել է 6500 րուբլի։ Շինութեան հիմնարկէքը տեղի կունենայ մայիսի վերջին։

◆ Քաղաքային Ալեքսանդրեան հիւանդանոցի գլխաւոր բժիշկ է նշանակվել բժիշկ Ս. Ա. Մայսուրեան։

◆ Այսօր նշանակված է Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկ. անդամների ընդհանուր ժողովը 1914 թւի նախահաշիւը քննելու՝ մի շարք ընթացիկ գործերի հետ։

◆ Այս շաբաթվայ վերջում Կախէթի երկաթուղու վրա ժամանակաւոր երթևեկութիւն է սկսվում մինչև Բակուրցիխէ կայարանը։ Իսկ առաջիկայ աշնանը երթևեկութիւնը սկսվելու է ողջ գծի վրա։

◆ Այսօր Կ. Հ. Բարեգործական Ընկերութեան դահլիճում կը կայանայ Հայ Երաժշտական Ընկ. առաջին հաւաքոյթը, որին մասնակցում են ազատ գեղարուեստագէտ Ց. Տէր-Դաւթեան, օր. Իզաբելլա Քալանթար, Ս. Մելիքեան, Ա. Տիգրանեան և այլք։

◆ Պետերբուրգից մեզ հեռագրում են. «Սուրէն Չիլինգարեան, որ աւարտել է Թիֆլիսի երկրորդ գիմնազիան ոսկէ մեդալով, ստացաւ Պետերբուրգի համալսարանի մատեմատիկայի պրիվատ-դօցենտի կոչում»։

◆ Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը.— «Կիրակի, մայիսի 18-ին, Մէյդանի ս. Գէորգ եկեղեցում կայացաւ ծխ. չորրորդ ժողովը, որ շարունակութիւնն էր նախորդ ծխ. ժողովի. նոյն եկ. հոգաբարձութիւնը տպագրված տեղեկագրով, 1913 թ. հաշւով և 1914/15 ուսումն. թւի նախահաշւով՝ հրապարակ էր եկել և ծխականների առաջ դրել իր միամեայ գործունէութիւնը։ Ժողովը քննելով 1913 թւի հաշիւները՝ հաստատեց. քննելով նաև 1914/15 թ. դպրոցական նախահաշիւը՝ աւելացրեց ծախսվելիք գումարին 400—500 րուբլի, որպէս զի դպրոցի ուսուցիչ-ուսուցչուհիները ստանան 35 ր. դասագին՝ փոխանակ 30 ր. դասագնի։ Ժողովը լսելով հոգաբարձութեան գրաւոր պատճառաբանութիւնը՝ իր և ս. Սարգսի դպրոցների միջև ծրագրային կապ և դասարանական յաջորդականութիւն ստեղծելու վերաբերմամբ, ընդունեց հետևեալ բանաձևը. «Ծխական ժողովը հաւանութիւն է տալիս մեր դպրոցի և ս. Սարգսի դպրոցների միջև ծրագրային կապ և դասարանների յաջորդականութիւն ստեղծելու գաղափարին և մէկ աւագ-ուսուցիչ ունենալու վերաբերմամբ, իսկ ապագայի նկատմամբ ծխ. ժողովը յանձնարարում է հոգաբարձութեանը ձգտել դպրոցը հասցնելու լրիւ տիպի դպրոցի—բանալով IV բաժանմունք—ունենալով նաև առանձին աւագ-ուսուցիչ»։ Այնուհետև կատարվեց երկու հոգաբարձուի ընտրութիւն, գաղտնի քուէարկութեամբ. ընտրվեցին իշխան Լ. Թումանեան և Կ. Կամսարական»։

◆ Յուլիսի սկզբներին էկսկուրսիայով Թիֆլիս են գալու Կիէվի պոլիտեխնիկական ինստիտուտի ուսանողները, դասատու Է. Ի. Լինդեշտի ղեկավարութեամբ։

◆ Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Թիֆլիսի կօշկակար բանւորների արհեստակցական միութեան վարչութիւնը մօտ ապագայում ընդհանուր ժողովի է հրաւիրելու իր անդամներին։ Ուստի յիշեցնում են այն անդամներին, որոնք ապառիկ մնացած անդամավճարները դեռ չեն վճարել, շտապեն վճարել։ Գրասենեակի հասցէն՝ Большая-Ванкская, № 7»։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Պետերբուրգում խօսվում է, որ Միլիւկովի և Շուբինսկի միջև կարող է մենամարտ կայանալ Պետ. Դումայում տեղի ունեցած միջադէպի առիթով։

◆ Պետերբուրգի բանւորական կազմակերպութիւնները պարսաւում են Մալինովսկի Պետ. Դումայի պատգամաւորի կոչումից հրաժարվելու ձևը, գտնելով որ նրա հեռանալով կը տուժէ բանւորական գործը։

◆ Ինչպէս յայտնի է, Պետ. Դումայի անդամ Կարաուլով ուրիշ երկու համախոհ ընկերների հետ միջնորդութիւն էր յարուցել՝ օրինականացնելու «Ժողովրդական կուսակցութեան ընկերութեան» կանոնադրութիւնը, որի քննութեան համար մայիսի 13-ին կայացաւ Պետերբուրգի նահանգական ատեանի նիստը քաղաքապետ Դրաչեվսկու նախագահութեամբ։ Ատեանը իր ուշադրութիւնը կենտրոնացրեց կանոնադրութեան 2-րդ յօդուածի վրա, որ ասում է, թէ «Ընկ. նպատակն ունի միացնել քաղաքական ու հասարակական գործունէութիւնը ազգային առաջադէմ ուղղութեան այն անձանց, որոնք ձգտում են վերածնել Ռուսաստանի հոգևոր ու նիւթական ոյժերը և սահմանել նրանում օրինականութիւն, հանգստութիւն ու բարեկեցութիւն»։ Գտնելով որ այդ նպատակը չափազանց անորոշ է, նահանգական ատեանը, այլ ևս չը շարունակելով կանոնադրութեան միւս յօդուածների քննութիւնը, որոշեց մերժել օրինականացնելու ընկերութիւնը։

◆ Պատգամաւոր Չխէիձէն հեռագիր ստացաւ Աստրախանից, որ Պետ. Դումայի նախկին անդամ Իսիդոր Ռամիշվիլիի առողջական դրութիւնը վատթարանում է։ Բժիշկները անհրաժեշտ են գտնում ուղարկել նրան Կովկաս։ Ռամիշվիլին բանտ է դրված առանց իմանալու՝ թէ ինչում է մեղադրվելու։

◆ Պատգամաւոր Բուրեանովը մտադիր է հրատարակել Պլեխանովի մասնակցութեամբ «Союзъ» անունով լրագիր։ Պետ. Դումայի շրջաններում այդ քայլը մեկնում են իբրև մտադրութիւն՝ կազմելու սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութեան երրորդ դումայական ֆրակցիա։

◆ Պուրիշկեվիչը կազմակերպում է «Բանւորական համեղբայրակցութիւն» անունով ընկերութիւն, նպատակ ունենալով կռիւ մղել բանւորական յեղափոխական կազմակերպութիւնների դէմ։ Պուրիշկեվիչն առաջարկել է կառավարութեանը՝ բանւորներից վերցրած տուգանքները տալ այդ ընկերութեանը։

◆ Մոսկվայում բացվում է ժուրնալիստիկայի թանգարան։

◆ Պետերբուրգում շտալմէյստեր Դէնիսովի բնակարանից անյայտ անձինք յափշտակել են 200,000 րուբլու թանգագին իրեր։

◆ Պետերբուրգում հեռագիր է ստացվել, որ Պարիզում կալանաւորել են «Ռուսաց արտաքին առևտրի բանկի» նախկին ծառայող Վօլշտէյնին, որ վատնել էր 130,000 ր.։

◆ Պետ. Դումայի անդամ Մակլակովը Պետ. Դումայի արձակումը համարում է անխուսափելի։ Նա խորհուրդ է տալիս ստեղծել առաջադէմ կենտրոն գոնէ «պատուով մեռնելու համար»։

◆ Պետերբուրգում արգելվեցին Միլիւկովի, Ռօդիչևի և Շինգարեվի դասախօսութիւնները Պետ. Դումայի գործունէութեան մասին։

◆ Արտասահմանից վերադարձաւ կոմս Վիտտէն։ Քաղաքական շրջաններում այդ հանգամանքին տրվում է խոշոր նշանակութիւն։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Մայիսի 18-ին, Միքայէլեան փողոցի վրա գտնվող № 32 տանը, որը պատկանում է Խաչատուր Աֆրիկեանին, անզգուշութիւնից հրդեհ առաջացաւ։ Կրակը հանգցվեց հրշէջների խմբի կողմից։ Վնասը հասնում է 3000 րուբլու։ Տունը ապահովագրված է։

◆ Նոյն օրը, Բաղիէզմայա փող. պարսկահպատակ Մուշդի Իւսուֆ օղլի վէճի բռնվելով Բաբա Թաւէրզի օղլի հետ՝ դանակով վիրաւորեց վերջինիս։ Վիրաւորվածը ուղարկվեց Միքայէլեան հիւանդանոց։ Նրա կեանքը վտանգի մէջ է։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիս, 5 մայիսի

Երկրորդ իգական կիրակնօրեայ դպրոցի վարչութիւնը 1913/14 ուս. տարում յօգուտ դպրոցի և ձրի կար ու ձևի արհեստանոցի ստացել է՝ Կ. Հ. Բ. Ընկ.-ից 400 ր., Թիֆլիսի ժողովարանից 50 ր., Երկրորդ Փոխադարձ Վարկի Ընկ.-ից 30 ր., Լ. Փրիդոնեանից, Ստ. Մանուէլեանից 10-ական րուբ., Գր. Արխատէլեանից, Մար. և Սար. Եւէյրէզեաններից 8 ր., բժ. Գր. Ամբարդանեանից, Ի. Զուբեանից, Հաս. Իոզաևից 5-ական ր., Կոնստ. Գիլեանից 2 ր.։ Ընդամենը 525 ր.։

Վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնն է յայտնում վերոյիշեալ հիմնարկութեանց և անձանց, որոնք իրանց նուէրներով և օժանդակութեամբ նպաստեցին հարիւրից աւելի չքաւոր հայ օրիորդների կրթութեան գործին։

Կառավարչուհի ուսումնարանի՝
օր. Մատիլդա Տէր-Միքայէլեան

Թիֆլիս, 3 մայիսի

Հաւլաբարի ս. Կարապետ եկ.-ծխ. դպրոցի հոգաբարձութիւնը ներկայ 1913/14 ուս. տարում ստացել է յօգուտ իր խնամքին յանձնված դպրոցի հետևեալ նուիրատուութիւնները.

Ազնուականների բանկից 25 ր., իշխ. Գրուզինսկիից, Շիրինեան ամուսիններից, Կոլմանեանից, Բ. և Մ. Եարօմեներից, Ա. Քոչարեանից 20-ական ր., «Тифл. Лис.»-ի խմբագիր Ս. Խաչատրեանից, Ա. և Մ. Մանուէլեան ամուսիններից, Համբ. Մելիքեանից, Մ. Արամեանից, Ա. Էնֆիաճեանից, տ. Թ. Տէր-Դաւթեանից 15-ական ր., Գ. և Վ. Ցովհաննիսեան ամուսիններից և Բոռակչեան ամուսիններից 10-ական ր., Ա. Աւագեանից 6 ր., բժ. Յ. Եղիազարեանից, Գր. Ճարուլթիւնեանից, Բ. Սափարեանից և Գ. Հախվերդեանից 5-ական ր., Կ. Ադամեանից 3 ր., Յ. Օղարաշեանից և Գ. Քամանդարեանից 2-ական ր., Սպ. Աւագեանից և Մարգարեանից 1-ական ր., Բ. Սադաթելեանից 4 ր., Ս. Խաչատրեան-Շահվերդեանից 9 ր.։

Սրանով հոգաբարձութիւնն իր խորին շնորհակալութիւնն է յայտնում վերոյիշեալ նուիրատուներին։

Հոգաբարձութիւն

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Կ. Պոլիս, 9 մայիս

Այսօր ազգ. ժողովը գումարեց իր 1914—1915 նստաշրջանի առաջին նիստը։

Զաւէն պատրիարք կարդաց իր բացման ճառը, որ դարձեալ կը պարունակէր իր տիրականութեան ձգտումները մատնանշող տողեր, սակայն իր ընդհանուր գիծերուն մէջ շատ լաւ խմբագրուած էր։

Հոն կան թէև քողարկեալ ձևով կծու քննադատութիւններ ազգային ժողովին դէմ, կամ նաև թելադրութիւններ և խորհուրդներ։

Այս ճառին ընթերցումէն յետոյ ձեռնարկուեցաւ դիւանի ընտրութեանը։

Հակառակ դաշնակցական-ազատական բլոկին ջանքերուն՝ յաջողեցնելու համար Հրանդ Ասատուրի ընտրութիւնը, Գաբրիէլ Նորատունկեան վերընտրուեցաւ՝ ընդդիմադիրներու կողմէ եղած խմբծանքներու հակառակ՝ մեծամասնութեամբ։

Վերջին անգամ վարչութեան ընտրութեան միջոցին 43 սպիտակ քուէներու համախմբութիւնը քաջալերած էր դաշնակցական-ազատական բլոկը, որ այսօր գերմարդկային ճիգ մը ըրաւ իր մեծամասնութիւն ձեռք բերած ըլլալը ապացուցանելու համար։

Սակայն չյաջողեցան, հակառակ անոր որ իրենք ամբողջովին եկած էին, մինչ բուրժուա դասակարգէն կարևոր մաս մը բացակայ էր միևնոյն պահուն գումարուող հայկական բանկայի ընդհանուր ժողովին ներկայ գտնուելու համար։

Գաբրիէլ Նորատունկեանի ընտրութիւնը յուսահատութեան մատնելով ձախակողմեանները՝ այլ ևս աւելորդ համարեցին պայքարիլ և մեկնեցան մեծ մասամբ։

Հետևաբար ասպարէզը մնաց միւսներուն, որոնք իրենց ուզածին պէս կատարեցին ընտրութիւնը, դիւանը ամբողջական կերպով կեդրոնին, սահ. ռամկավարներու և հնչակեաններու մարդոցմով ընտրելով։

Ընտրութեանց արդիւնքը եղաւ հետևեալը.

Գաբրիէլ Նորատունկեան ա. ատենապետ (կեդրոն), Հայկ Խօճասարեան բ. ատենապետ (ս. ռամկ.), Համբարձում Պօյաճեան (Մուրատ) գ. ատենապետ (հնչակ.), Յակոբ Աւետիսեան (Արծրունի) ա. ատենադպիր (հնչակ.), Արամ Անտոնեան բ. ատենադպիր (ս. ռամկ.), Գէորգ Սիմքէշեան գ. ատենադպիր (ս. ռամկ.)։

* *
*

Այս ժողովին մէջ չյուզուեցաւ Սայապալեանի և պատրիարքին միջադէպին խնդիրը, վասնզի Նորատունկեան դադարել նախագահութեան դիւանը անձեռնհաս համարած է գործը քննելու համար, իր պաշտօնին դադրելէն յետոյ։

Յաջորդ նիստին միայն պիտի կազմուին ժողովին նախաքննիչ դիւանները, որոնցմէ նախագահութեան դիւանին պիտի յանձնուի այս խնդրոյն քննութիւնը, եթէ մինչև այն ատեն անպաշտօն կերպով իրաւախոհութիւն մը առաջ բերուած չըլլայ։

Երէկ զրոյց կը շրջէր ժողովին կուլիսներուն մէջ, թէ ձեռնարկներ եղած են և կարգադրուած է, որ Սայապալեան ներում խնդրելով խնդիրը փակուի։

Սակայն իմ՝ երեսփոխաններու ըրած հարցումներուս որոշ պատասխան մը չստացայ, շատերը անգիտանալ ձևացուցին իրողութիւնը, որով որոշ բան մը կարելի չեղաւ հասկնալ։

Շառայ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

I

Թաւրիզ, 5 մայիսի

Վերջին տարին չը տեսնված տարի եղաւ Ատրպատականի համար մանաւորապէս. ձմեռը քնքոյշ և թեթև. դեկտ. և յունվար ամիսներին անձրևներ տեղացին, կատարեալ մեղմ աշնանային օրեր։ Այսպէս եղանակն ընթացաւ մինչև ապրիլի կէսը. ծառերն սկսեցին արթնանալ, ծաղկել։ Ապրիլի 16-ին և 17-ին ամենայն ինչ կերպարանափոխ եղաւ. գեղեցիկ գարնանային օրերը փոխվեցին ձմռան օրերի. ձիւն, բուք. լեռները ծածկվեցին սպիտակ սաւանով՝ հետն ունենալով ցրտաշունչ քամիներ։ Ատրպատականի ամենամեծ արդիւնաբերութիւնը՝ նուշը՝ ցրտատար եղաւ և $2/3$ մասը փչացաւ, ազգաբնակութեանը պատճառելով մի միլիոն րուբլուց աւելի վնաս։ Տեղ-տեղ փչացան նաև խաղողի մատները։ Մարաղայում ցըրտահար են եղել բոլոր որթատունկերը։ Ուրմիայից դեռ տեղեկութիւն չէ ստացվել այդ մասին։

Հայկազուն

II

Ուրմիա, 6 մայիսի

Գործարանի սուլոցը Ուրմիայումն էլ լսվեց. կապիտալը իր հուժկու թևերը տարածում է և ընդգրկում է նաև Պարսկաստանը. Թաւրիզ, Թէհրան, Ղազվին, այսօր էլ Ուրմիա։ Կարճ ժամանակում այստեղ հիմնվեցին մի քանի գործարաններ՝ խալիի, խմիչքների, տախտակի, կրամիտի, ալիւրի։ Առաջինի տէրը պարսիկ է, միւսներինը հայերի։ Ռուս-գերմանական հեքթա մրցութեան արդիւնք են դրանք. բայց շատ դըժուար է դրանց ապագայ արդիւնաբերական աջողութեան մասին դրական կարծիք յայտնել առ այժմ։ Իսկ եթէ լինէին երկրագործական մեքենաներ, անկասկած կարելի էր հէնց սկզբից դրական կարծիք յայտնել նրանց ապագայ արդիւնագործ նուաճումների համար. որովհետև Ուրմիան, որպէս փարթամ արևելքի մի մասը, շատ բերրի և արգաւանդ հող է ներկայացնում հողագործութեան համար, մանաւանդ եթէ ի նկատի առնենք, որ երկիրն անմշակ է և երկրագործութիւնը տարվում է բոլորովին պրիմիտիվ միջոցներով։ Այո, այստեղ աւելի կարիք կայ հողի մեքենաների, որի հետ կապված է իսկական, նորմալ կեանքը, քան թէ վերոյիշեալ տիպի մեքենաների։ Արդիւնաբերական տեսակէտից այստեղ աւելի զարգացած է գիւղատնտեսութիւնը։ Ռուսական տիրապետութիւնից յետոյ, պարսիկ խաների հեղինակութիւնն ու ոյժը ընկնելով, գիւղերն անցել են գլխաւորապէս հայ կապիտալիստների—եթէ միայն կարելի է այդպէս ասել—ձեռքը։ Այդ գիւղերից ստացվող եկամուտներն են, որ, երևի, չեն թողնում հայ վաճառականին աւելի կուլտուրական արդիւնաբերական միջոցներով զբաղվելու։

Այստեղ բացվում է նաև ռուսական դպրոց, որի համար հիւպատոս Վվեդենսկին հանգանակութիւն անելու նպատակով ժողովի էր հրաւիրել ռուսահպատակ հայերին և թուրքերին. կային և պարսկահպատակ հարուստ խաներ։ Այդ ժողովում միայն հայերից, որ ընդամենը 6—7 հոգի էին եղել, հաւաքվել է 1850 թուման (աւելի քան 3000 ր.), այն ինչ 15—20 պարսիկից, որոնց մէջ կան միլիոնատէրեր, հաւաքվել է ընդամենը 1450 թուման։ Փողերն արդէն գանձված են։ Ահա այսպէս են լինում գործնական քայլերը։

Այդ նոյն ժողովում հիւպատոսն յայտնել է ռուսահպատակներին—թէ հայ և թէ թուրք—որ այսուհետև տուրքը պիտի վճարվի ռուսաց հիւպատոսարանին։ Մինչև օրս այդ տուրքը վերցնում էին բէլգիացիները։

Հ. Ժամկոչ

III

Ղազվին, 3 մայիսի

Որքան և պարսից կառավարութիւնն աշխատում է խնամքով թագցնել, բայց և այնպէս նկատվում է, որ Համադանի, Սուլթանաբադի և առհասարակ Քիւրդստանի շրջաններում խլրտումներ կան։ Դեռ ամիսներ առաջ պարսկական ժանդարմներ գնացին այդ կողմերը՝ իրանց շվէդացի մայօրներով. վերջերս էլ՝ երեք հարիւրեակ պարսկական կօզակներ եկան անցան իրանց մարզիչ ռուս օֆիցերներով, թնդանօթներով և պուլէմէտներով։ Մի առանձին կարգադրութեամբ, որպէս մեզ աջողվեց իմանալ, ռուսական զօրքը իր աւելորդ փամփուշտներից բաւականին մեծ քանակութեամբ տուել է նրանց։ Մանաւանդ շահի մօտալուտ թագադրութիւնը, Պարսկաստանի զանազան կողմերում ծագած խլրտումները, Սալար-ուդ-Դովլէի նորից վերադառնալու լուրերը, կօզակների բրիգադայի 300-ական

Համադանի գնալը զուգադիպելով ռուսական զօրքերի գնալու ժամանակամիջոցին՝ ծանր խռհերի և մտատանջութիւնների առիթ են տալիս՝ անցեալներում չափազանց անհաբեկ֊ված ժողովրդին։ Սրա վրա պէտք է աւե֊լացնել և այն հանգամանքը, որ վերջին ժամանակներս հրամայվեց տեղիս ռուսա֊կան կոզակներին անցնել ոչ թէ Կովկաս, այլ Արդաբիլի շրջանը, ուր երևի անհան֊գիստ չահսէվան և Թալիշ ցեղերը խլրտման նշաններ են ցոյց տալիս... Բոլոր նշաննե֊րից երևում է, որ փոթորիկը մօտալուտ է։

Մար

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Կ. Պօլսից տեղեկացնում են, որ Էսադ֊փաշան հեռագրով դիմել է Բ. Դրան և «Մ. և Ա.» կոմիտէտին, հա֊ւաստիացնելով, որ ինքը ամբող֊ջովին նուիրված է օսմանեան կառա֊վարութեանը և խնդրում է թոյլատրել վերադառնալ Թիւրքիա։ Միաժամա֊նակ իր ձերբակալութիւնը և Ալբա֊նիայից աքսորվելը Էսադ֊փաշան բա֊ցատրում է նրանով, որ նրա ամբողջ գործունէութիւնը Ալբանիայում ուղ֊ղված էր հէնց ի պաշտպանութիւն Թիւրքիայի շահերի։

◆ Տօկիօյից հեռագրում են, որ Կագօսիմում հրդեհը ոչնչացրեց 270 տուն։

◆ Ակրա (Եապօնիա) նահանգում գետինը փորելիս երևացել է նաւթ, որ ամեն մի րօպէում տալիս է մօտ 90 դոյլ։ Այդպիսով մի տարվայ ըն֊թացքում կարելի է ստանալ մօտ 20 միլիօն բուբլի դրամագլուխ։ Գուցէ այս երևոյթը կապ ունի վերջին երկ֊րաշարժի հետ։

◆ Վերջին տեղեկութիւնները որո֊շակի հաստատում են թիւրք էմիսար֊ների գործունէութիւնը Ալբանիայում, ուր նրանք շրջելով գիւղից֊գիւղ, պրո֊պագանդա են մղել ու մղում քրիստո֊նեայ իշխանի դէմ։

◆ «Fr. Zeit.»֊ի տեղեկութիւննե֊րի համաձայն Աւստրիան պրինց Վի֊դին ուղարկում է զէնք։ Ալբանական կառավարութիւնը Շկօդի գործարան֊ներին պատուիրել է լեռնային ութ թնդանօթ և 6000 հրացան։

◆ Պարիզում սպասվում է Թիւր֊քաց գահաժառանգ պրինցը

◆ Բուխարեստ է մեկնում գերմա֊նական կայսր Վիլհէլմը։

◆ Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ Բ. Դուռը շարունակում է ուժեղաց֊նել Թիւրքիայի ծովային ույժերը, գլխաւորաբար ներհակելու Յունաստա֊նի սպառնական դիրքին։

◆ Ֆրանսիական հանրապետութեան պրեզիդենտ Պուանկարէն Պետերբուր֊գում կը լինի յուլիսի 20֊ին և կը մնայ 4 օր։

◆ Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ պարլամենտական մասնաժողովը առա֊ջարկում է շտապով կառուցանել ռազ֊մագիտական ճանապարհ Դիարբեքիր—Բիթլիս—Էրզրում, ինչպէս նաև անմի֊ջապէս ուժեղացնել Էրզրումի զօրա֊բանակը ու ամրացնել կովկասեան սահմանը։

◆ Աւստրիական մամուլը սկսել է թմբուկ հնչեցնել, որ Ռուսաստանը յայտարարեց պահեստի գնդերի զին֊ւորական վարժութիւններ։ Պաշտօնա֊կան օրգանը ռուսաց կառավարութեան այդ գործելակերպը համարում է սպառ֊նական եւրօպական խաղաղութեան։

Խմբագիր֊հրատարակիչ՝
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

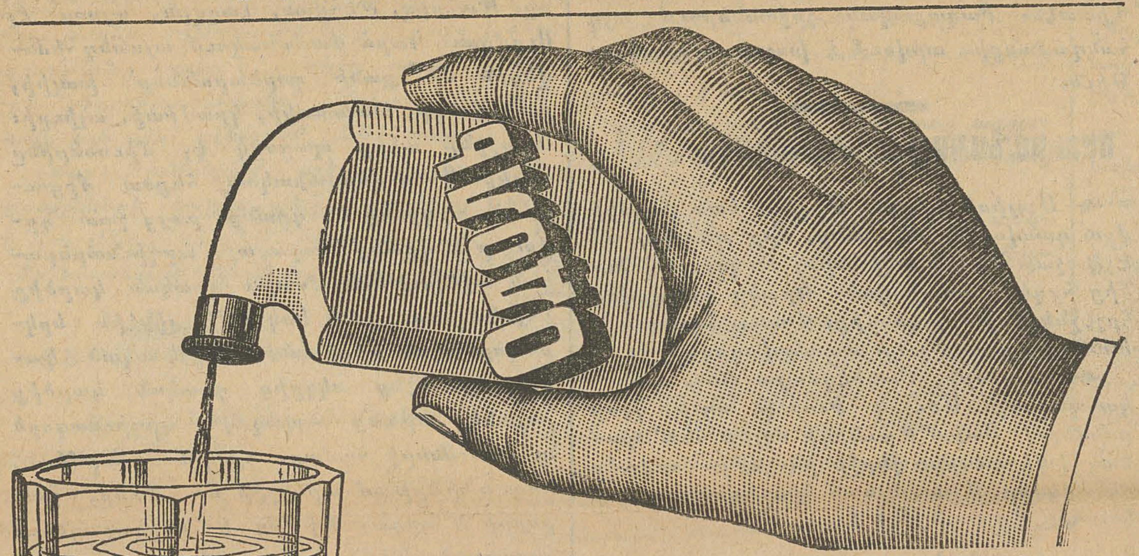

Գիտական փորձերով ապացուցված է, որ Օդօլը ներկայումս առաջին և միակ ողողիչն է, որ հակադրում է ատամների փչացման։ Այդօրինակ ներ֊գործութիւնը հիմնաւորվում է նրանով, որ Օդօլը յատկութիւն ունի թափան֊ցել փչացած ատամների խորքը և ներս ծծվել լնդերքների լորձաթաղանթը, այդպիսով որոշ աստիճան սնուցանե֊լով այդ մասերը։ Օդօլը լորձաթաղան֊թի և փչացած ատամների խորքերում թողնում է որոշ քանակութեան հակա֊նեխուածային նիւթ, որ շարունակում է ներգործել ամբողջ ժամեր, մինչդեռ այլ տեսակի ողողիչ միջոցները իրանց անմիջապէս ներգործութիւնը ար տայայտում են միայն գործածու֊թեան ժամանակ։ Օդօլը թափանցում է ամենաաննշան ծակոտիները և լնդերք֊ների բացուածքները և, բոլորովին չը վնասելով ոչ էմալին և ոչ դէնտինին, ոչնչացնում է բերանի մէջ եղած փը֊տածութիւնը և թթուածութիւնը, շա֊րունակելով այդպիսով իր ներգործու֊թիւնը մի քանի ժամ շարունակ։

Օդօլի ամենօրեայ սիստեմատիկ գոր֊ծածութիւնը կազմում է ամենալաւ խնամ֊քը ատամների եւ բերանի խոռոչի վերա֊բերմամբ։

Մի սրուակի գինը 85 կ., մեծ սրուակը, որ կարող է բաւականանալ մի քանի ամիս, 1 ր. 50 կ.։

Բժ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ընդունում է մարսողական—սննդառութեան խանգարումներից (գերութիւն, սակաւա֊րիւնութիւն, արտէրիօսկլէրօզ, յօդացաւ, պոդագրա), մալարիայից և տուբէրկիւլօ֊զից տառապողներին։

Պարիզի պրօֆ. Mathieu֊ի կլինիկայից։
Առ. ժ. 9—11֊ը ◆ երեկ. ժ. 5—7֊ը։
Հասցէն՝ Михайловск. пр. 86. Телеф. 765.
(Ա. Ու. Կ.) 400. 100—10

Բ Ժ Ի Շ Կ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՎԵՑ նոր բնակարան Սօլօլակում, Բէբուտօվսկայա փող. № 38.
Ներքին և երեխաների հիւանդ., մասնագէտ ստամոքսային և աղիքային հիւանդ.։ Է֊լեկտրօտէրապիա. Ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—11֊ը և երեկ. ժամը 5—7֊ը։
Տէլէֆօն № 388.
Ա. Օ.) 112. 100—72

„Մշակի“ խմբագրատանը վաճառվում են

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԸ.

1) Հասարակութեան նեցուկները, Հ. Իբսէնի, Թարգ. Լ. Բաբայեանի 50 կ.
2) Նոր կեանքի շեմքում, դրամ.֊էտիւդ գաւառ. կեանքից, Ա. Բ֊ի 40 կ.
3) Նշանվածներ, պիէս 3 գործ., Ալ. Աբէլեանի . . . . 60 կ.
4) Ուսանողներ, 3 գործ., Գ. Բա֊շինջաղեանի . . . . 50 կ.
5) Կայէնի ճանկերում, դրամա 5 գործ. Աւ. Առաքելեանի . . . 50 կ.
6) Մազդա, դրամա, 5 գործ. Լևոն Մանուէլեանի . . . . . . 40 կ.

Նրանք, որոնք այս գրքերից մի֊մի օրի֊նակ կը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ վճարելով, կը ստանան 25% զեղչ և ճա֊նապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճա֊րով պահանջողներին կը լինի միմիայն 15%։
Հասցէն՝ Ред. газ. „Мшакъ“, Тифлисъ.
(4) 10—7

Լոյս տեսաւ

ԴՕՔՏՕՐ Վ. ԱՒ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆՑԻ
ԲԱԶՄԱԾՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՄԼՈՒԹԻՒՆ և
ՀԱԿԱԲԵՂՄՆԱՒՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

(Բեցէպտներ և դեղեր հիւանդութեան և այլ դէպքերում յղութիւնից խոյս տալու համար)։

Գինը 25 կոպ.։

Ուրիշ քաղաքներից պահանջողները կը բարեհաճեն ուղարկել 35 կոպ. մարկաներ՝ ճանապարհածախսը մեզ վրա)։ Վերադիր վճարով չէ ուղարկվում. գրախանութներին միմիայն կանխիկ 30% զեղչ։
Դիմել՝ Тифлисъ. Редакція «Журналъ-Лечебникъ».
(Ե. Ու.) 464. 10—3

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ իրաւունքներով, **ՀԱՇՈՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ** և գիմնա֊զիաներն ու այլ դպրոցներն մտնելու **ՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ**

ՅՈՎՀ. ԶԱՔ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

Ընդունելութեան քննութիւնները մայիսի 31֊ին, պարապմունքները՝ յունիսի 2֊ից։ Տալվում է հաշւապա֊հութիւնը ինքնուրոյն կերպով սովորելու ձեռնարկ։ Միխայլովսկի պր. № 56.
(Օ. Մ.) 411. 10—7

ԱՌՈՂՋ ԵՒ ԳԵՂԵՑԻԿ

մարդը մեր ժամանակի՝ եր այ֊դօրինակ կենսական անհրաժեշտ յատկութիւնների համար ամե֊նից առաջ պարտական է իր մարմ֊նի վերաբերմամբ կանոնաւոր հոգ տանելուն։ Մաքրութիւնը այդ դէպքում առաջին դերն է խաղում։ Երբ խօլերան, տիֆը, ծաղիկը, սիֆիլիսը և այլն համաճարակի բնոյթ են ստանում, խիստ մաք֊րութիւնը այդ ժամանակ ներկայանում է ամենալաւ նախազգուշական միջոցը վարակման դէմ. լուաց֊վելու և լողանալու ժամանակ, ա֊ռանձնապէս՝ ուտելուց առաջ ձեռքերը ախ֊տահանելու հա֊մար, պէտք է գործածել

ԿԱՐԲՕԼԵԱՆ ՍԱՊՕՆ № 4711 (գործածութեան ցուցումը ռուսերէն և գերմաներէն)—կտորը 10 կոպ.։ Իսկականը միայն օրէնքով հաստատված № 4711։ № 4711 կարբօ֊լեան սապօնը պատրաստ֊վում է գիտական հի֊մունքների համաձայն՝ ազնիւ տեսակի ինգ֊րիդիէնտներից և մասնագէտ֊ֆար֊մացեվտի մշտական հսկողութեան տակ։ Նոյն֊պէս և առաջարկում ենք՝ №4711 ԴԷԳՏԵԱՐ ՍԱՊՕՆ №4711 ՍՈՒԼԵՅՄ. ՍԱՊՕՆ Ծախվում է բոլոր դեղա֊վաճառ ու պարֆիւմէ֊րային խանութներում։

Միակ գործարանատէր
Ֆերդ. Միւլգենս
Կեօլն Բ./վ. Ռիգա

№4711. ԿԱՐԲՕԼԵԱՆ ՍԱՊՕՆ

(M. 164487) 10—1

„Գուտտենբերգ“ գրավաճառ. վաճառվում են

«Ազատութեան Արշալոյսին», Արա֊մայիսի	1 ր. 50 կ.
«Գաղափարի ճանապարհին», Արա֊մայիսի	1 ր. 25 կ.
«Աղւանի եւ Օսանի հէքիաթը», Նիկողոսեանի	50 կ.
«Ջհուդի ականջը» եւ «Ցաւազարը», Շիրվանզադէի	50 կ.
«Հրդեհ նաւթագործարանում», «Գոր֊ծակատարի յիշատակարանը», «Ա֊րամբին» եւ «Խնամատարը», Շիր֊վանզադէի (մի հատորի մէջ չորս վէպ)	1 ր. 50 կ.
«Հանրամատչելի բժշկարան», Ման֊դակունու	1 ր.
«Ոսկէ քարեկամ» կամ «Եփրեմ֊վերդի», Մանդակունու	5 ր.
«Թատրօն», խմբ. Մայիլեանի, № № 1, 2, 3, 4.	80 կ.
«Առձեռն բժշկարան» Եսայեանի	30 կ.
«Ժողովրդական երգեր՝ «Աղջի Հո֊ռոմ», «Ցանգօ»,	20 կ.
«Քիւրդ օղլու հէքիաթը», նոր տպագ.	25 կ.
«Անիի հնադարանի նկարները» կազմ. Ն. Մառի	40 կ.
«Հայոց եկեղեցու պատմութիւնը» Օրմանեանի	1 ր.
Նոյնը, ռուսերէն լեզւով թարգմ.	1 ր. 25 կ.
«Սայաթ Նօվայի երգերը», նոր. տպ.	25 կ.

«Տնային բժշկարան», պրօֆ. Թարխանովի, թարգմանված հայերէն, 3 հատոր, պատկեր֊ներով, անհրաժեշտ սեղանի գիրք, պօստի ծախքով, 5 ր.։ Գրավաճառանոցը ցանկա֊ցողներին ուղարկում է նոր լոյս տեսած բոլոր գրքերից։ Գրքերը կարելի է ձեռք բերել մարկաներով։

Դիմել՝ Тифлисъ, книж. маг. «Гуттенбергъ» Г. И. Галустьяну.

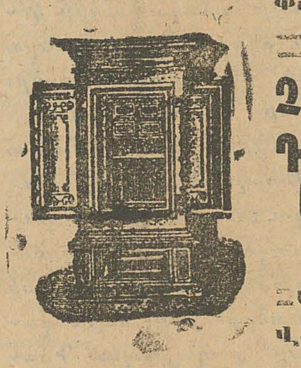

Փակաճա֊մեխանիկակ.
ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ
ՉԱՅՐՎՈՂ ԴՐԱՄԱՐԿՂՆԵՐԻ
ՎԵՐՆԵՐ ՊՓԵՅԼ
Վօկզալնայա փ. № 3.
(Օ. Մ.) 100. 100—40

USOUASOL
ԱՏԱՄԻ ԿՐԷՄ

Ատամները պահում է առողջ, ամուր և սպիտակ գրութեան մէջ։
Գինը 35 կոպ.
ՍՏՕՄԱՏՕԼ ԸՆԿ.
ՍՏՕԿՀՕԼՄՈՒՄ.
Պահեստը Կովկասեան Ընկ. Դեղային Ապ֊րանքների խանութում։
(M. 50490) 8—8

Լոյս տեսաւ

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ. ՀՐԱՏԱ֊ՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

Մարգարիտներ հայ բանահիւսութեան

Բ. գիրք.

Էջմիածնի գաւառում Ե. Լալայեանի գրի առած հէքիաթներ։

ԳԻՆՆ Է 1 ՌՈՒԲԼԻ։

Դիմել՝ Въ Армянское Этнографическое О-во.
(Ե.Հ.Կ.) Тифлисъ. 438. 5—5

ՄԻԱՅՆ 12 ՕՐՈՎ

ԵՂԲ. **ՍԱՖԱՐԵԱՆՑՆԵՐԻ**
ԵՒ **ՏԷՐ-ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ**

ՊԱՏՐԱՍՏԻ ԶԳԵՍՏՆԵՐԻ ՊԱՐԻԶԵԱՆ ԽԱՆՈՒԹԸ
Նշանակել է միայն 12 օրով, այն է՝ մայիսի 19-ից մինչեւ 31-ը
ԲՈԼՈՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԻՍԿԱԿԱՆ

ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔ

ԽՈՇՈՐ ԵՒ ԵՐԲԵՔ ՉԵՂԱԾ ԶԵՂՉՈՎ

Կանացի զգեստների բաժանմունքում վաճառքի է հանված խոշոր քանակութեամբ—մետաքսէ, մահուդէ և անգլիական տրիկօյից վերջին տարազի և գոյնի

ՄԱՆՏՕ ԵՒ ՄԱՆՏԻՆՕ։

Գները 25 րուբլուց սկսած և թանգ։ Մեծ քանակութեամբ ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐ և երկար ՍԱԿԵՐ՝ մահուդից, տրի֊կօյից, քաթանից և չեսուչայից։

ԳՆԵՐԸ 8 ՌՈՒԲԼՈՒՑ ՍԿՍԱԾ։

ԿԱՆԱՑԻ ՄԵՏԱՔՍԵԱՅ ԿՕՍՏԻՒՄՆԵՐ

(Ընդօրինակելուց յետոյ մնացորդ մօդէլներ), նոյնպէս և մահուդից, տրիկօյից, քաթանից և չեսուչայից

ԳՆԵՐԸ 15 ՌՈՒԲԼՈՒՑ ՍԿՍԱԾ։

Անգլիական կտորներից՝ չափսը պակաս զգեստներ և սաչկաներ։

ԳՆԵՐԸ 5 ՌՈՒԲԼՈՒՑ ՍԿՍԱԾ։

ՇՐՋԱԶԳԵՍՏՆԵՐ

մահուդից և անգլիական կտորներից։

ԳՆԵՐԸ 3 ՌՈՒԲԼՈՒՑ ՍԿՍԱԾ։

ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ ԶԳԵՍՏՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՈՒՄ ստացված են մեծ քանակութեամբ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԿՕՍՏԻՒՄՆԵՐ ալպագայից, ՊԻԶԱԿՆԵՐ և ՎԱՐՏԻԿՆԵՐ ՔԱԹԱՆԻՑ, ՆԱԵՒ ՍՊՕՐՏԱՅԻՆ։ ԳՆԵՐԸ ԲԱՒԱԿԱՆ ԷԺԱՆԱՑՎԱԾ ԵՆ։

ՎԱՃԱՌՔԻՑ ՀԱՆՎԱԾ ՆԱԵՒ ՍԵԶՕՆԻՑ ՄՆԱՑՈՐԴ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԿՏՈՐՆԵՐ, որ վաճառվում են գնված արժէքից էժան։

Բոլոր ապրանքների գները նշանակված են ետիկէտների հակառակ երեսի վրա գունաւոր մատիտով և

ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԱՌԱՆՑ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

Գօլօվինսկի պր. Զինւորական տաճարի դիմացը, տէլէֆօն 2—58.

ՄԻԱՅՆ 12 ՕՐՈՎ

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовскаяулица, домъ казенный